

мр Добривоје Јовановић
Историјски архив Јагодине

ГИМНАЗИЈА У ЋУПРИЈИ ИЗМЕЂУ ДВА РАТА 1919–1941. ГОДИНЕ

Апстракт: *Обнављајући рад гимназија се суочавала са многим тешкоћама. Недостатак наставника и материјалних средстава дуго је отежавао квалитетан рад. Било је врло великих промашаја у избору наставника, али било је и наставника који су својим радом допринели стварању нових стремљења у Ћуприји. На успешан рад школе утицала је врло много и сама средина. Ћуприја је била окружно место, али врло мало и неразвијено. Осим тога налазила се између две веће и привредно јаче вароши, па је увек постојала могућност реорганизације школе, што се између два рата и догађало.*

РАД ШКОЛЕ

Гимназија у Ћуприји основана је 16. априла 1909. године као четвороразредна гимназија. Носила је назив Ћупријска приватна гимназија. Школске 1913/1914. године прерасла је у шесторазредну приватну гимназију. Школа је радила све до окупације Србије. Издржавала се месечно школарином коју су плаћали ђачки родитељи према свом имовном стању, општинске помоћи, субвенције државе од 3.000 динара, као и окружног одбора у висини од 500 динара.¹

Одмах по ослобођењу добошом је објављен упис ђака. Настава у школи започета је са многим проблемима. Учила и друга помоћна наставна средства нису постојала, јер их је непријатељ потпуно уништио. Библиотека и кабинети сасвим су били уништени. Бугарски војници уништили су чак и ограду око школе. Намештајем је школа била делимично снабдевена, јер је део намештаја био добро сакривен.² У току рата школска зграда била је доста оштећена. Суд општине ћупријске убрзо је предузео набавку намештаја и поправку зграде, како би гимназија и основна школа могле да отпочну са радом. Од Министарства просвете је почетком јануара 1919. године, тражено да преузме бригу за исплату плата наставницима, јер због последице рата, ђачки родитељи нису били у стању да плаћају наставнике. Министар је одложио доношење одлуке о финансирању плата наставника после уписа ђака и поправке школе.

Да би се бар делимично превазишло тешко стање гимназије и створили услови за нову реорганизацију, марта 1921. године директор је упутио захтев Министарству просвете за доделу средстава. Тражено је 8.800 динара за поправку школске зграде, за школски намештај тражено је 3.000 динара, за библиотеку 2.000 динара, за кабинет за јестаственицу 2.000 динара, за кабинет за немачки језик 1.000 динара, за кабинет за физику 500 динара, за географско-историјски кабинет 1.000 динара и за математички кабинет 500 динара.³

У то време у школи су била само два ранија наставника. По објављивању почетка рада, ученици њих 170 пошли су у школу. После неколико дана ови наставници саопштили су ученицима да сваки од њих мора да плати по 30 динара. То је изазвало револт код грађана, па су упутили жалбу министру просвете, захтевајући да им се одговори, да ли је то наредба Министарства или само жеља ових наставника да дођу до зараде.⁴

³ АЈ, 66, 710, 11. март 1921. године

⁴ АЈ, 66, 710. У првој години после рата гимназија се издржавала следећим средствима: 1) од школарине коју су плаћали ђачки родитељи прикупљено је 31.900 динара: 35 ученика је плаћало месечно по 40 динара што је износило 14.000, 38 по 30 динара што је износило 11.400 динара, 24 ученика је платило по 20 динара што је било укупно 2.800 динара и 17 ученика по 10 динара што је износило 1.700 динара. Због сиромаштва 46 ученика није плаћало школарину, већ су учили потпуно бесплатно; 2) од ћупријске општине добијено је 1.000 динара; 3) од Округа моравског добијено је 500 динара. Укупан приход школе износио је 33.400 динара и био је недовољан за покриће трошкова, јер је само за плате наставника требало издвојити 35.000 динара, за услугитеље 1.000 динара и 4.000 динара за огрев, осветљење и канцеларијски материјал.

¹ АЈ, 66, 710/1919.

² АЈ, 66, 710. Извештај од 20. маја 1919. године

После завршетка школовања прве послератне генерације, грађани Ћуприје настојали су да њихова гимназија добије више разреде. Захтев да Ћуприја добије осморазредну државну гимназију, упутили су грађани Ћуприје са збора одржаног 20. јула 1919. године. У захтеву су истакли неправедан однос државе према Ћуприји. Поред обећања, ни после подизања двоспратне зграде са 16 одељења Ћуприја није добила државну гимназију, мада је зграда била много боља него у многим варошима. Поред напора да се подигне одговарајућа зграда, Ћуприја је за разне државне потребе често излазила у сусрет. За подизање Сточарског завода дато је 200 хектара под шумом, Министарству привреде за Пољопривредну станицу 80 хектара плодне земље, војсци за вежбање 180 хектара земље, Министарству војном за зидање штала 20.000 динара. На крају су наведене и жртве које је Ћуприја дала у току рата. У захтеву се наводи, да је Ћуприја центар Моравског округа у коме је живело око 150.000 становника, од којих је 42.000 живело у градовима са бројним индустријским погонима.

На основу тих разлога, Збор грађана је упутио молбу са следећим предлозима:

1. *Да се у Ћуприји од школске 1919/1920. године отвори шесторазредна гимназија пошто има довољно ђака, а да се у наредне две године отвори седми и осми разред;*

2. *Општина ћупријска нуди држави своју зграду за гимназију, под условима: да се општини уступи државни магацин код цркве за основну школу, а да се разлика у вредности ових зграда употреби за преварку магацина за потребе основне школе.*

3. *Општина ћупријска се обавезује, да ако јој држава уступи део касарне, ту отвори потпуни пансион, где би имућнији ђаци уз скромну цену, а сиромашни бесплатно добијали стан и храну под надзором наставника.⁵*

Следећу молбу за отварање државне гимназије упутило је преко 100 грађана Ћуприје, 12. августа исте године. Молбу за отварањем државне гимназије упутио је 19. септембра 1919. године и вршилац дужности директора гимназије Стеван Чутурило. Он је навео да је у сва пет разреда већ уписано 144 ученика. Како се крајем септембра, после завршетка школовања ученика четвртог разреда основне школе очекивао упис још око 50 нових ђака, укупан број био би близу 200. Број ђака био би много већи, али су многи

осиромашили у рату и нису могли да плаћају приватну гимназију.⁶

Молбу министру просвете упутио је и председник Суда вароши Ћуприје 22. маја 1920. године, наводећи сличне аргументе за отварање потпуне државне гимназије у Ћуприји.⁷

Министру просвете молбу је упутио и Школски одбор приватне гимназије, наводећи већ изнете аргументе о великом пожртвовању Ћуприје за опште добро, и неадекватан однос државе према Ћуприји. Наводи се, да су тридесет година грађани Ћуприје очекивали да добију државну гимназију, али осим обећања ништа није урађено.⁸

На основу ових захтева, министар просвете је 8. јула 1920. године, формирао комисију за преглед Приватне ћупријске гимназије ради претварања у државну средњу школу. Комисија је преглед зграде извршила 14. јула. Према извештају, двоспратна зграда у улици Краља Петра, имала је: 11 учионица 9,70 м дужине и 7 м ширине, док је висина свих учионица износила 4 метара; 2 учионице дужине 7,10 м и ширине 6,10 м; једну канцеларију дужине 6 и ширине 4 метара; једну собу дужине 7,30 а ширине 3,30 метара; 1 стан за служитеља, који се састојао од једне собе са предсобљем и једном просторијом за оставу. Све учионице као и остале просторије биле су добро осветљене, са прозорима висине 2,70 и ширине 1,20 метара. Цела зграда била је здрава и сува. Двориште је било пространо. У дворишту је постојала пумпа за добром пијаћом водом и нужник са осам кабина. Према мишљењу комисије зграда може да послужи за пуну средњу школу. У допуни извештаја је наведено, да у гимназији од учила постоји само филхармонијум и нешто учила за географију.⁹ Захтевима грађана Ћуприје изашло се у сусрет, па је одлуком министра просвете Ћуприја добила Државну шесторазредну гимназију.

Молбу за отварање потпуне осморазредне гимназије грађани Ћуприје поднели су 7. јула 1921. године. Као главни разлог наведен је број ученика из Ћуприје и ближе околине, који је био довољан за формирање потпуне гимназије. За следећу школску годину било је већ уписано 284 ученика. Уз довођење два наставника српског језика и по једног наставника за природне науке, математику, земљопис и певање, обезбедио би се потребан наставни кадар. Поново се истиче, да је општина спремна да уступи целу зграду за гим-

⁵ АЈ, 66, 710. 20. јул 1919. године. На основу овог захтева, телеграм са истим захтевом упутио је и председник општине.

⁶ АЈ, 66, 710. 19. септембар 1919. године

⁷ АЈ, 66, 710. 22. мај 1920. године.

⁸ АЈ, 66, 710, 3. јун 1920. година

⁹ АЈ, 66, 710, 14. јул 1920. године

назију, а да се за основну школу подигне нова зграда. Међутим, због великог недостатка наставника, својим решењем од 4. августа министар просвете није одобрио да се шесторазредна гимназија претвори у осморазредну за школску 1921/1922. годину.¹⁰ Нову молбу грађани Ћуприје упутили су 14. августа. Овог пута су тражили да се одобри отварање седмог разреда о трошку грађана Ћуприје. У молби се истиче спремност да исплата школарине наставницима бити испоштована, као и сви трошкови око издржавања седмог разреда.¹¹ Поред 23 ученика из Ћуприје, очекивао се и упис ђака из Параћина. Министар просвете је у молби обавештен и о томе да су два наставника добровољно пристала да предају у гимназији, чиме би био отклоњен проблем наставног кадра. Овог пута, Министар просвете је на основу извештаја свог изасланика, 25. августа 1921. године одобрио привремено отварање седмог разреда.¹² Изасланик министра просвете навео је у свом извештају да гимназија у Ћуприји нема услова да буде осморазредна, због довољног броја наставника, састава наставничког кадра, броја ученика и недостатку просторија. Тадашњи број наставника не би могао да задовољи повећани број часова. Број ученика, према извештају био је: у IV разреду 17, у V 16, у VI 16, у VII 19. Сама зграда била би довољна за потребе гимназије, али у њој је радила и основна школа. Ако би се за основну школу нашла друга зграда, онда би постојећа зграда била довољна. Према овим условима, изасланик сматра да гимназија у Ћуприји треба да има само шест разреда, с тим што је Јагодина у близини, која већ има осморазредну гимназију. Он ипак истиче, да Ћуприја има предности за отварање осморазредне гимназије, јер је Ћуприја обласно место, што већ има готову зграду и зато што Јагодина нема зграду, већ школа ради у четири одвојене зграде.¹³

Нову молбу за отварање осмог разреда за школску 1922/1923. годину, упутили су председник Суда општине и одборници Ћуприје 4. јуна 1922. године. Навели су: да је Ћуприја окружно место, да је јачи културни центар у односу на околне вароши, да у Ћуприји живи велики број чиновника, да је Ћуприја централно место у долини Велике Мораве, да у околини Ћуприје има доста Влаха, да Ћуприја има потпуно уређену зграду за смештај осморазредне гимназије, да ће имати довољан број ђака за осми разред и то нај-

мање њих 25. Министар просвете је изашао у сусрет овој молби, и 24. августа 1922. године одобрио је привремено отварање осмог разреда за школску 1922/1923. годину.¹⁴

Поред настојања општинске власти, стање у школи није се битно поправило у односу на ранији период. Специјалних учионица и даље није било, није било ни посебних просторија за збирке и кабинете, као ни одељења за практичне радове ученика. Није било засебних одељења за наставничку и ученичку књижицу, као ни за ученичку читаоницу. Школа није имала ни ботанички врт. Осим што нису постојале наведене просторије, није било ни довољно учионица за одељења и разреде. За седам одељења постојало је само шест учионица. Међутим, у тим одељењима настава је и даље одржавана за ученике основне школе.¹⁵

Пошто је постојала опасност да министарство укине државну гимназију, општина је одлучила да од почетка следеће школске године школи уступи потребан број локала за учионице и за смештај учила. Јер уколико општина у току идуће школске године не обезбеди учионице за основну школу, и не уступи целу зграду за гимназију, од стране Министарства је предложено да се у школској 1922/1923. години укине државна гимназија. Посебну зграду за гимназију општина је изградила 1927. године. Зграда је зида на за основну школу, али је касније уступљена гимназији.

Потпуна Ћупријска гимназија претворена је у нижу четвороразредну гимназију 26. августа 1929. године. Виши разреди пренети су у Јагодину. Поводом тога грађани Ћуприје упутили су молбу министру просвете, тражећи да се пуна осморазредна гимназија не своди на четвороразредну. У молби су навели разлоге: 1. Што је Ћуприја историјско и географско средиште моравске области, које једино у Краљевини остаје без гимназије; 2. Што је Ћуприја пре две године по споразуму са министром просвете сазидала велику и модерну зграду за потпуну гимназију, на чију је изградњу утрошила 2.500.000 динара; 3. Што је Ћуприја седиште Великог Жупана Моравске области, Првостепеног суда, Артиљеријске подофицирске школе, Пољопривредне школе, Одбора области Моравске државне железничке ложионице, Обласног добра *Доброчево*, Фабрике шећера, и многих рудника угља, да је место становања великог броја чиновника и рад-

¹⁰ АЈ, 66, 710, 7. јул 1921. године

¹¹ АЈ, 66, 710. У школској 1920/1921. години цео износ школарине платило је 249 ученика, половину 40 а 9 ученика је било ослобођено плаћања.

¹² АЈ, 66, 710, 18. август 1921. године

¹³ АЈ, 66, 710. Извештај од 26. јуна 1921. године.

¹⁴ АЈ, 66, 710. Неколико дана раније група од 18 ученика упутила је писмо директору гимназије у коме се интерсовала за отварање осмог разреда и настава школовања.

¹⁵ АЈ, 66, 710, 10. фебруар 1921. године

ника, чија се деца једино могу школовати у Ћуприји; 4. Што је Ћупријска гимназија увек имала највећи број ученика у вишим разредима;

Следеће године министар просвете поново излази у сусрет молбама. Државна непотпуна гимназија претворена је у Државну потпуну реалну гимназију 27. новембра 1930. године. Издржавање потпуне гимназије преузела је држава. Министарство просвете је 23. септембра разрешило директора Градске више приватне гимназије Душана Бабића, који је предао дужност најстаријем наставнику Душану Будимировићу.¹⁶

После неколико година поново су грађани Ћуприје морали да бране своју гимназију. Према предлогу министарског изасланика из 1935. године у Ћуприји је требало задржати само нижу четвороразредну гимназију, јер њене више разреде углавном попуњавају ученици из Јагодине, као што ниже разреде попуњавају ученици из Параћина. У складу са тим предложио је отварање ниже гимназије у Параћину и више у Јагодини. Затим требало је укинути мешовите више разреде, наставнике одредити само за наставу у нижим разредима и да издржавање школе буде на терет ђачких родитеља, а држава да финансира само сиромашне и талентоване ученике.

Указом министра просвете од 25. августа 1940. године, Ћуприја је поново изгубила вишу гимназију. То је довело до нових жалби министру просвете. Грађани побијају тврдњу, да је један од најважнијих разлога укидања то што није узастопно три године гимназија имала у сва четири виша разреда више од 90 ученика, и наводе да је школске 1937/1938. имала 182 ученика, 1938/1939. 254 ученика и 1939/1940. године имала 321 ученика. Из тог разлога грађани сматрају да је учињена неправда Ћуприји и житељима среза раваничког, јер је потпуна гимназија постојала преко 20 година, да је у самој Ћуприји било око 300 железничких службеника, да је у непосредној околини радило неколико рудника са око 8.000 рудара, и да је Ћуприја на средокраћу, због чега је била административни, економски, политички и културни центар Поморавља, и да је по броју становника Ћуприја већа и од Јагодине и од Параћина. Даље се у молби наводи, да су становници Ћуприје и околине увек били ода ни династији Карађорђевић. Такође се истиче, да

Ћуприја није била легло комунизма, док се у молби тврди да Јагодина то јесте, па су страховали за своју децу да их не захвате идеје комунизма. Чак се тврдило да је одлуком Коминтерне Јагодина одређена као административни центар Комунистичке странке.¹⁷ У једном писму упућеном Драгиши Цветковићу, које је потписало више десетина грађана Ћуприје, наводи се да је, смишљено под утицајем министра Узуновића, Јагодини дата пуна гимназија. Председнику Министарског савета молбу су упутили и представници друштва у Ћуприји: Управа Соколског друштва, Живојин Николић, адвокат и бански већник, Димитрије Тасић, председник Трговачког удружења, Тома Николић, председник Облачног одбора народне одбране, Никола Илић, председник Удружења носилаца Албанске споменице, Радомир Стојковић, бивши народни посланик и председник Среског одбора Ј. Р.З., Живка Ђ. Исаиловић, председница пододбора *Књезиње Зорке*, Трифун Стошић, председник општине, ђачки родитељи из Сењског Рудника, А. Ранковић, председник Удружења возног и маневарског особља, Лепосава Петровић, председница пододбора Друштва *Књезиња Љубица*, Љуба Гитарих, председник машиновођа железничке ложионице, Љ. С. Симић, председница Женске подружнице, А. Јовановић, председник Трговачке омладине, Владислав С. Марковић, председник Занатлијског удружења, Стеван Коцић, председник Удружења националних железничара и бродара, С. Митровић, председник прегледача кола, Велисав Крстић, председник ложача Ћупријске ложионице, Живојин Голубовић, председник железничких чиновника, Иван Марковић, председник Стрељачког удружења, председница Друштва за помагање железничке сирочади и председник Ловачког удружења. Напојања грађана Ћуприје уродила су плодом. Указом од 13. октобра 1940. године Непотпуна реална гимназија у Ћуприји прерасла је у Потпуну гимназију.¹⁸

НАСТАВНИЦИ

Настава у школи је започета 14. априла 1919. године. Почетак наставе био је скопчан са многим тешкоћама. Велику сметњу редовној настави представљао је недостатак уџбеника. Наставници су се углавном помагали белешкама.

¹⁶ АЈ, 66, 712. За материјално издржавање школа је за период од 1921. до 1937. године добила: из државног буџета 33.569 динара, из бановинског буџета 169.996 динара, и та средства су издвајана тек од 1931. године, из обласног буџета 8.000 динара, и то за 1927. годину 3.000 и за 1929. годину 5.000 динара, и из општинског буџета 1.858.842 динара.

¹⁷ АЈ, 66, 712. Молбу је послало и Удружење носилаца Албанске споменице генералу Милораду Мајсторовићу, председнику удружења и Драгиши Цветковићу, председнику министарског савета и министру унутрашњих дела.

¹⁸ АЈ, 66, 712.

Очекивао се пријем уџбеника за сиромашне ученике, па се веровало да ће тај проблем бити бар ублажен. Пошто није било довољно наставника, ученици су били подељени по групама са полудневном наставом. Од 27. априла, пријемом новоизабраног наставника и повратком учитељице Драге Миловић, сви предмети су били са прописаним бројем часова. Наставу је започело пет наставника. Стеван Чутурило предавао је српски језик у свим разредима; Петко Краговић предавао је јестаственицу у свим разредима, физику у III и IV разреду, хемију у IV и V, историју у III и IV и француски језик у III, IV и V разреду; Стојан Јевтић предавао је математику у свим разредима, земљопис у I, историју у V, француски језик у II разреду; Александар Илић предавао је веронауку у свим разредима, латински језик у V разреду, земљопис у II, III, IV и V разреду и певање у I разреду; Драга Миловић предавала је цртање у I, II и III разреду, писање у I и II разреду. Од 18. маја, школски надзорник Радован Миловић постављен је за наставника српског језика у I и II разреду, чиме је смањен број часова Стевану Чутурилу, како би му се омогућило да успешно обавља дужност директора школе. Од 19 маја на дужност се јавила Борка Ћировић, наставница ручног рада.¹⁹

Стеван Чутурило свршио је учитељску школу за учитеље основних школа, учитељску школу за државне више народне школе, положио виши педагошки испит за наставника средњих школа у Аустрији. Са службом у просвети започео је 1. маја 1861. године. Службовао је у Аустро-Угарској као грађански учитељ, у Црној Гори као земаљски школски надзорник и у Србији као учитељ и окружни школски надзорник. У Ћупријску гимназију ступио је на дужност 27. априла 1919. године. Његова плата износила је 200 динара месечно и додатак на скупоћу од 360 динара месечно.

Петко Краговић, свршио је гимназију, положио виши течајни испит и завршио Филозофски факултет. Службу је започео 15. августа 1911. године као наставник приватне гимназије у Свилајнцу. У Ћуприју долази 15. септембра 1913. године. И он је такође примао плату са додатком на скупоћу у укупном износу од 560 динара.

Стојан Јевтић свршио је гимназију, положио виши течајни испит и завршио Технички факултет. У Ћупријску гимназију ступио је 15. септембра 1913. године. То му је било прво постављење. Његава плата такође је износила 560 динара.

Раде Миловић, свршио је Учитељску школу. Од 1. септембра 1892. године радио је као учитељ у основној школи, а у гимназији од 17. маја 1919. године. Његов хонорар био је четири динара од једног часа.

Драга Миловић завршила је Учитељску школу. Радила је у основној школи од 1. септембра 1892. године а у Ћупријској гимназији од 17. маја 1919. године. Њена плата износила је 120 динара месечно.

Борка Ћировић завршила је два разреда гимназије и радничку школу женског друштва. Од 3. октобра 1897. године радила је у радничким школама у Крушевцу, Краљеву и Ћуприји. У Ћупријској гимназији започела је рад 1 маја 1913. године. Њена примања износила су 83, 3 динара месечно.

Александар Илић, свештеник, завршио је богословију Свети Сава. У Ћупријској гимназији радио је од октобра 1911. до 1913. године, када прелази у Чачак. Поново се у гимназију враћа 14. априла 1919. године. За свој рад добијао је 200 динара месечно. Сви наставници су обављали своју дужност савесно, и поред велике преоптерећености часовима. Нарочито су се у томе истicali Петко Краговић и Стојан Јевтић.²⁰

На крају школске 1919/1920. године остали су углавном исти наставници, осим Петка Краговића, кога је заменио Риста Стојановић, који је предавао земљопис у прва четири разреда, историју у III, IV, V и VI разреду, и француски језик у II и III разреду, и Драге Миловић, чије је предмет лепо писање преузео Стеван Чутурило, који је и даље предавао српски језик у свим разредима. Од нових наставника био је још Милан Михајловић, учитељ ћупријске основне школе, који је предавао јестаственицу у I, II, V и VI разреду и физику у III разреду.²¹

Од стране вршиоца дужности директора гимназије, наставници су оцењени углавном позитивним оценама. За Ристу Стојановића, професора у пензији, истакнуто је да је примерног владања и ревностан и да је показао добар успех у предавању историје и земљописа, али не и у предавању француског језика, пошто за овај предмет није имао довољну спрему. Стојан Јевтић

¹⁹ АЈ, 66, 710/1919. У споразуму са наставницима и школским одбором, вршење дужности директора преузео је Стеван Чутурило, као најстарији наставник по годинама службе. До доласка Бугара у Ћуприју, директор гимназије био је Андра Матић, професор у пензији, који је у току рата умно пореметио, па се налазио у болници.

²⁰ АЈ, 66, 710. Извештај од 18. маја 1919. године

²¹ АЈ, 66, 710, 28. јун 1920. година

владања био је примерног. Одржавао је добру дисциплину, па је чак у томе и претеривао. До пре две године био је одан пићу, али је то сада било умерено. Због његове строгости било је неколико жалби од стране родитеља, па је због тога био опоменут. Александар Илић, свештеник, био је примерног владања и доста исправан у служби. Распалогоа је добрим знањем француског и енглеског језика. У веронауци помало се држао механичког приступа, без довољне васпитне примене. Раде Миловић оцењен је као примеран и вредан наставник, мада му је недостајало теоријског знања и методског приступа у предавању српског језика. Милан Михаиловић оцењен је као примеран и вредан наставник, и у предавању као вешт методичар и добар предавач. Слично је оцењена и Борка Ћировић, учитељица женског ручног рада, која је маја 1920. године премештена у Књажевачку гимназију. Сам однос међу наставницима био је добар, тако да се није догодио ни најмањи неспоразум у току читаве школске године.²²

Почетком школске 1920/1921. године, редовни наставници у гимназији били су Стојан Јевтић и Никола Милатовић, који је предавао хемију у IV разреду, физику у III разреду, јестаственицу у II и V разреду и француски језик у IV, V и VI разреду. Касније су примљени Милан Мајзнер, Бисенија Панић и Димитрије Мишић. Од хонорарних наставника и даље су радили Раде Миловић, Милан Михајловић, Александар Илић, и новопримљени Илија Шпадијер, наставник гимнастике. Због недостатка наставника, 46 часова из разних предмета, највише из српског језика и историје, било је незаступљено. Од вештина није било заступљено: цртање, писање, певање и ручни рад.²³ Да би се извршила допуна часова, за хонорарне наставнике примљени су Стеван Чутурило, бивши наставник гимназије, за српски и немачки језик и Ђорђе Медурић, за земљопис.²⁴ После поделе предмета и часова, предавали су: Милан Мајзнер, директор, латински језик у V и VI разреду и француски језик у II и III разреду; Стојан Јевтић математику у свим разредима; Никола Милатовић, хемију у IV, физику у VI, јестаственицу у V и француски језик у IV и V разреду; Димитрије Мишић историју у III, IV, V и VI разреду, земљопис у V разреду,

француски језик у VI разреду; Бисенија Панић, женски рад у I и IV разреду, српски језик и земљопис у I разреду; Илија Шпадијер гимнастику у свим разредима. Од хонорарних наставника у школи су предавали: Стеван Чутурило српски и немачки језик, Раде Миловић српски језик, Милан Михајловић јестаственицу, Ђорђе Медурић српски језик и земљопис, Александар Илић веронауку, као и свештеник Димитрије Ларинчанац. И поред тога што су и редовни наставници примили извештан број предмета, и даље нису били у потпуности заступљени српски језик, јестаственица и француски језик. Од вештина нису били заступљени: краснопис, цртање и певање. За попуну ових вештина, тражен је пријем два наставника.²⁵ Марта 1921. године за професора француског језика постављена је Лидија Плешко, али директор школе није јој доделио часове, јер тада није добро говорила српски језик.²⁶ У току године примљена је и Евгенија Долгова, учитељица вештина.²⁷

Поред редовног рада у гимназији, неки наставници имали су и друге дужности. Димитрије Мишић је јануара 1921. године, отворио приватну школу за француски језик. Никола Милатовић радио је и у Фабрици шећера као инжињер хемије, што је и био његов услов за долазак у Ћуприју. Илија Шпадијер је по обнављању друштва, постављен за начелника соколског друштва *Ђушан Силни*. Стојан Јевтић радио је као управник Занатско-трговачке школе у Ћуприји, по одобрењу министра просвете од 26. септембра 1919. године.²⁸

Због недостатка наставника, поједини предмети нису били заступљени од почетка године, а неке предмете су предавали недовољно стручни наставници. Милан Милатовић био је дуго на боловању, а због болести ни Милан Мајзнер није често држао часове. Због недостатка наставника било је честих промена распореда часова, а догађало се да су главни предмети предавани са смањеним бројем часова. Предавања су прекидана у току школске године два пута. Једном 15 дана због епидемије шарлаха, а други пут 7 дана због недостатка огрева. Градиво из појединих предмета ипак је одрађено према програму, а највише необрађених лекција било је из

²² AJ, 66, 710, 27. јун 1920. године. Риста Стојановић напустио је рад у гимназији.

²³ AJ, 66, 710, 2. октобар 1920. године. Извештај је потписао Стојан Јевтић, који је заменио Стевана Чутурилу на месту вршиоца дужности директора, као најстарији наставник по годинама службе, а већ после неколико дана, као директор потписује се Милан Мајзнер.

²⁴ AJ, 66, 710, 4. новембар 1920. године

²⁵ AJ, 66, 710, 7. фебруар 1921. године.

²⁶ AJ, 66, 710, 6. јул 1921. године. У извештају директора гимназије Лидија Плешко се похваљује. Истиче се да озбиљно изучава српски језик, да је спремна за наставу и по својим карактерним особинама, да у настави примењује све модерне методе и да воли рад у школи.

²⁷ AJ, 66, 710, 20. март 1921. године. У току године Никола Милатовић премештен је у Никшић.

²⁸ AJ, 66, 710, 25. март 1921. године

физике и математике. Већина наставника била је неквалификована. Само су директор и два суплента имали факултетску диплому, док су већина осталих били учитељи основне школе. Због тога им је недостајала методска спрема и педагошки приступ, а и потребно знање из предаваних предмета. Ипак су наставници пружили максимум у свом раду. Математика, француски језик, хемија и српски језик врло добро су обрађивани. Посебно је похваљен рад Стевана Чутурила, Стојана Јевтића и Илије Шпадијера, који је имао само четири разреда основне школе, али са примереном дужношћу обављао је своје часове. У раду му је помогло и то, што је одушевљење ученика за телесно вежбање и соколство било велико. Слаб општи успех ученика ипак није био плод лошег рада наставника, већ највише због предходног школовања ученика на течајевима, који су одржавани нередовно због недостатка наставника.²⁹

Школску 1921/1922. годину започели су: Милан Мајзнер, директор, који је предавао латински и српски језик, и као редован и као хонорарни наставник; Стојан Јевтић, предавао је математику као редовни наставник, а као хонорарни још јестаственицу, физику и хемију; Димитрије Мишић предавао је историју, а као хонорарни наставник земљопис; Лидија Плешко, предавала је и као редовни и као хонорарни наставник француски језик; Бисенија Панић, предавала је женски рад, српски језик и земљопис као редован наставник, а као хонорарни само земљопис; Владимир Долков, артиљеријски пуковник, који је постављен 2. септембра 1921. године, предавао је математику и као редовни и као хонорарни наставник и немачки језик; Савета Крстић, предавала је као редован наставник српски језик, а као хонорарни земљопис; Илија Шпадијер предавао је гимнастику свим разредима; Евгенија Долкова предавала је као редован наставник цртање свим разредима; Стеван Чутурило предавао је као редован наставник српски језик, све док се није крајем године преселио за Београд; Ђорђе Медурић предавао је математику и јестаственицу као хонорарни наставник, и свештеници Александар Илић и Димитрије Лерничанац веронауку. Окружни физикус и школски лекар Здравко Ивковић предавао је хигијену.³⁰

²⁹ АЈ, 66, 710. 5. јула 1921. године

³⁰ АЈ, 66, 710, 9. октобар 1921. године. У једном допису од 15. новембра помиње се и Радомир Илић као наставник српског језика у оба одељења другог разреда. У другом полугодишту Димитрије Мишић предавао је историју, земљопис и јестаственицу редовно, а хонорарно је предавао историју и француски језик. Школски лекар је ступио на дужност 15. децембра 1921. го-

У току године примљено је неколико наставника. За привременог предавача за физику, хемију и земљопис примљен је Миодраг Петровић, за српски језик, општу историју, географију и земљопис примљена је Радмила Милићевић, за српски језик Надежда Трифуновић као и Даринка Лазаревић.³¹

И у овој школској 1921/1922. години настава се одвијала уз многе тешкоће. Због оправке зграде настава је започета тек 12. септембра. Због преграђивања неких учионица нису сви разреди ни тада отпочели са часовима. Недостатак наставног кадра, пре свега из српског језика и земљописа, условио је недовољну заступљеност ових предмета у свим разредима. И из осталих предмета градиво је редуцирано због недостатка наставника. Програми су скраћивани да би се у целини прелазили. На недовољну обраду градива утицала је и епидемија шарлаха током децембра 1921. године, као и gripa током априла следеће године. Због свих ових тешкоћа ученици су показали врло слабо знање.³² Према мишљењу изасланика министра просвете, наставници гимназије су млади и неискусни, али имају и пуно воље за рад. Често је међу њима долазило до мањих размирица, које су се решавале на нивоу школе. Највише забуне у односе међу наставницима уносио Димитрије Мишић. Био је вечито незадовољан, и на њега је често утицало мишљење средине. Наставници нису најбоље били груписани по струкама. Гимназија није имала наставника за природне предмете, а имала је три наставника историје. Јестаственицу је предавала чак и наставница женског рада. Исто тако и настава географије била је делом у нестручним рукама. Настава математике и српског језика била је у стручним рукама, као и настава физике, хемије и гимнастике. Радом се нарочито одликовала наставница француског језика Лидија Плешко.³³

дине. Од тада до краја школске године, на преглед се јавило 59 ученика. Општи преглед вршен је два пута: у другој половини децембра 1920. и у другој половини маја 1921. године. У нижим разредима деца су била доста анемична, бледа, слабе мускулатуре, иначе правилно развијена без недостатака, изузев два ученика, од којих је један био грбав а други слеп на једно око. Сви ученици су били пелцовани од великих богиња. Велики број ученика је боловао од болести зуба, због немарности у лечењу и одржавању хигијене зуба.

³¹ АЈ, 66, 710. Даринка Лазаревић је постављена 30. августа 1921. године, Радмила Милићевић 24. фебруара 1922. године, Надежда Трифуновић 1. марта 1922. године.

³² АЈ, 66, 710.

³³ АЈ, 66, 710. Извештај од 26. јуна 1922. године.

У школској 1922/1923. години извршена је следећа подела: Милан Мајзнер предавао је латински језик, редовно и хонорарно; др. Мато Николић јестаственицу, зоологију, ботанику, минералогију са геологијом, физику и философију; Димитрије Мишић, историју, земљопис и француски језик; Миодраг Петровић, физику, хемију, математику; Надежда Трифуновић, предметна учитељица, српски језик; Радмила Милићевић, предметна учитељица, земљопис и историју; Лидија Плешко, предметна учитељица, француски језик; Машан Булатовић, пред. учитељ, српски и немачки језик; Зорка Булатовић, српски језик и математику; Владимир Долков математику; Глигорије Јелец, певање; Евгенија Долкова цртање и писање; Бисенија Панић, женски рад; Илија Шпадијер гимнастику; Александар Илић, веронауку као и Димитрије Леринчанац, а др Здравко Ивковић, окружни лекар, хигијену.³⁴

Нову школску 1923/1924. годину започели су наставници: Милан Мајзнер, редовно је предавао латински и философију, а хонорарно латински језик; Димитрије Мишић, редовно историју и земљопис, а хонорарно латински језик; Миодраг Петровић, редовно физику и хемију а хонорарно математику и хемију; Надежда Трифуновић, редовно српски језик, а хонорарно српски језик и писање; Машан Булатовић, редовно српски језик, хонорарно српски језик и писање; Лидија Плешко, редовно и хонорарно француски језик; Владимир Долков, редовно математику, хонорарно математику и земљопис; Загорка Милутиновић, редовно француски и српски језик, хонорарно француски језик; Ружица Николић, редовно и хонорарно јестаственицу; Душан Вукићевић, историју, редовно српски и немачки језик, а хонорарно математику; Јелисавета Крстић, редовно немачки језик и математику, хонорарно математику и писање; Бисенија Панић, женски рад; Евгенија Долкова, цртање и писање;

Илија Шпадијер, редовно и хонорарно гимнастику; Глигорије Јемец, певање; Александар Илић и Димитрије Леринчанац, веронауку и др Здравко Ивковић хигијену.³⁵

И у овој школској години 1922/1923. настава се одвијала уз многобројне тешкоће. Школа није радила због епидемије шарлаха од 21 до 30. септембра и од 9. новембра до 2. децембра 1923. године Због премештаја наставника јестаственице, од 15. октобра настава није држана из овог предмета. Услед болести или полагања испита, нередовно су држали наставу Ружица Николић, Радмила Милићевић, Машан Булатовић и Лидија Плешко. Осим из јестаственице, из осталих предмета пређен је сразмени део програма, па је и успех био довољан.³⁶

Наставници су радили са пуно воље према могућностима и према средствима са којима су располагали. Са наставним средствима служили су се у довољној мери. На предавањима и испитима сви наставници показивали су довољно педагошког такта.

Почетком септембра Милан Мајзнер је пензионисан, а за директора је 4. септембра постављен Петар Нешић, професор Пиротске гимназије. Пошто се он на дужност јавио тек 6. новембра, до тада је вршилац дужности био Никола Митровић.³⁷

Следеће школске године дошло је до измене неколико наставника. На крају школске 1924/1925. године, предавали су: Милан Мајзнер, Миодраг Петровић, Надежда Трифуновић, Машан Булатовић, Селена Агатоновић, Ружица Николић, Душан Вукићевић, Лидија Плешко, Владимир Долков, Зорка Булатовић, Видосава Ерић, Илија Шпадијер, Бисенија Панић, Глигорије Јемец, Александар Илић, Димитрије Леринчанац и др Здравко Ивковић.³⁸ Ове школске године није пређено градиво из српског језика и математике у нижим разредима због болести наставника, а из осталих предмета постигнут је довољан успех.

³⁴ АЈ, 66, 710. Бранка Толмолева постављена је 4. октобра, а Христина Динић 30. октобра, али је она премештена током другог полугодишта. Машан Булатовић и Зорка Булатовић постављени су 9. августа 1922. године. Епископ браничевски тражио је од Министра просвете да се на место Димитрија Леринчанаца, постави парох и окружни протојереј у Ћуприји Марко Јовановић. Сматрао је да Димитрије Леринчанац не задовољава својим радом, јер нема педагошке спреме, а и пошто је рођен у Македонији не зна правилно да говори српски језик. Одговарајући на писмо министарства просвете, директор гимназије је навео, да је Димитрије Леринчанац предавао веронауку у Солунској гимназији, да је провео у јужним крајевима 11 година, где је вредно радио па чак и излагао живот опасностима. Он је свршио 5 разреда грчке гимназије и Богословију у Београду. Осим акцента свог краја, правилно је говорио српски језик.

³⁵ АЈ, 66, 710. Извештај директора гимназије од септембра 1923. године

³⁶ АЈ, 66, 710. Извештај изасланика Министра просвете за школску 1922/23. годину.

³⁷ АЈ, 66, 711.

³⁸ АЈ, 66, 711. Извештај за школску 1924/1925. годину. Видосава Ерић постављена је 23. новембра 1924. године, Петар Бошковић 4. октобра исте године, али је почетком децембра постављен за привременог предметног учитеља гимназије у Параћину, и Селена Агатоновић 26. фебруара 1925. године. Димитрије Мишић је 9. септембра 1924. године постављен за професора гимназије у Крушевцу.

Наставно градиво прелажено је брже и у 1925/1926. години, али ученици нису били тиме преоптерећени. Пређено је градиво из свих предмета осим из физике у III разреду. У IV и VI разреду недовољни успех био је скоро из свих предмета, због немарности великог броја ученика. Наставници су своја предавања држали објашњавајући у довољној мери градиво. Нико од наставника није читао или само задавао нове лекције.³⁹ На крају школске 1925/1926. године, наставници су били: Петар Нешић, директор, Машан Булатовић, професор, Никола Митровић, суплент, Миодраг Петровић, суплент, Селена Агатоновић, суплент, Ружица Николић, суплент, Душан Вукићевић, суплент, Василије Аљтов, Видосава Ерић, прив. предметна учитељица, Лидија Плешко, Владимир Долков, Бисенија Панић учитељица вештина, Илија Шпадијер, учитељ вештина, Глигорије Јемец, Димитрије Леринчанац, Александар Илић, Владимир Игњатовић за војне предмете, Богосав Слејшка и др Здравко Ивковић, лекар.⁴⁰

Према распису министра просвете, директор гимназије дао је оцене наставника за 1926/1927. годину. Бисенија Панић, учитељица вештина добила је оцену добар. Њена стручна спрема није могла да гарантује успешан рад. Потпуно је изоставила примену народних мотива у везу, што је било по програму. Посебно је била нестручна за наставу цртања и писања, па је директор морао да тражи стручног наставника за ове предмете. У свом извештају, директор је навео да Бисенија Панић толико је била нестручна, да није знала употребу великих слова и интерпункцију. Директор је ставио примедбе и на њен дидактичко-методски и педагошки поступак, јер су њена предавања била без анализе и примене, и да је сав њен педагошки поступак претворен у слаб дисциплински надзор. Ван школе и струке Бисенија Панић није имала никаквих радова. Селена Агатоновић оцењена је добром оценом из стручне спреме, дидактичко-методичким способностима, педагошком поступку и владању ван службе. Добром оценом оцењена је и стране просветног инспектора.⁴¹ Миодраг Петровић,

оцењен је одличном оценом, а посебно је истакнуто, да је врло савестан и марљив у раду. Од просветног инспектора оцењен је такође одличном оценом. Почетком марта 1925. године Миодраг Петровић је премештен за Панчево. Поводом премештаја он је 6. марта затражио од директора гимназије да покуша да спречи премештај, а уколико то не може онда он подноси оставку на државну службу, јер сматра да је премештај извршен по некаквој казни. Одмах сутрадан директор је затражио од министра да повуче одлуку о премештају. Навео је да Миодраг Петровић спада у групу најспремнијих и најспособнијих наставника, и коме се не може учинити никаква замерка. Истог дана директору Ћупријске гимназије писали су ученици VIII разреда. И они су тражили да се поништи одлука о премештају, и то из следећих разлога: 1. У вишим разредима нису имали ни основног знања из математике, јер често нису имали наставника. Захваљујући Миодрагу Петровићу надокнадило се све оно што је до тада пропуштено; 2. Што није добро променити наставника пред крај школске године и то наставника чије су методе спроведене успешно. Захваљујући тим иницијативама, као и иницијативама појединих грађана, поништена је одлука о премештају Миодрага Петровића. Истим оценама и истицањем да је врло савесна и марљива у раду, оцењена је и Ружица Николић. Такође је и она је од просветног инспектора добила одличну оцену. Истим оценама и од стране директора и просветног инспектора, оцењена је и Катарина Митровић. Милан Љиљак је по стручној спреми оцењен оценом солидан, у дидактичко-методичкој способности оценом добар, као и у педагошком поступку, а владање ван службе оцењено је као примерно. И за њега је истакнуто да је марљив и савестан у раду. Просветни инспектор дао му је оцену добар. Илија Шпадијер, оцењен је оценом добар, и од директора гимназије и од просветног инспектора.

На крају школске 1926/1927. године наставници су били: Ференц Сас, професор, Миодраг Петровић, професор, Селена Агатоновић, суплент, Ружица Николић, суплент, Душан Вукићевић, суплент, Катарина Митровић, суплент, Всеволд Гусаревић, контрактуални суплент, Петар Аверјанов, контрактуални суплент, Милан Љиљак, предметни учитељ, Видосава Ерић, привремена предметна учитељица, Десанка Јовано-

³⁹ АЈ, 66, 711.

⁴⁰ АЈ, 66, 710. Василије Аљтов постављен је 9. септембра 1925, Владимир Игњатовић 14. децембар 1925. Богосав Слејшка 14. децембра 1925, Петар Аверјанов 9. јуна 1926. године.

⁴¹ АЈ, 66, 710. У својој жалби поводом извештаја директора, Бисенија Панић је навела: 1. Да је на државном-стручном испиту оцењена оценом једногласно; 2. Да јој је оцена за стручну спрему дата и из предмета који јој нису били струка; 3. Да је као наставник цртања постигла успех приредивши изложбе ђачких радова на крају 1925/1926. године. О потпуном успеху ове изложбе дао

је своје мишљење и изасланик министра просвете; 4. Да има радове ван школе и то су две изложбе женских ручних радова ученица, које је такође похвалио изасланик министра просвете; 5. Да своју наставничку дужност у погледу наставе и дисциплине обавља са пуно љубави и воље.

вић, привремена предметна учитељица, Лидија Плешко, контрактуална привремена предметна учитељица, Бисенија Панић, учитељица вештина, Илија Шпадијер, учитељ вештина, Богосав Слејшка, контрактуални дневничар, Вукота Божовић, школски лекар, Димитрије Леринчанац и Александар Илић, свештеници.⁴² Школа није радила од 10 до 13. фебруара, и од 21. фебруара до 1. марта 1927. године, због епидемије грипа.

Школске 1928/1929. године предавали су: Петар Нешић, директор, философију редовно; Ћира Милић, професор, српски језик и редовно и хонорарно; Живојин Поповић, професор, земљопис, редовно и хонорарно; Боривоје Тасић, француски језик редовно и српски језик хонорарно; Ружица Тасић, суплент, јестаственицу и геологију редовно и геологију хонорарно; Јелисавета Крстић, суплент, немачки језик редовно и хонорарно; Катарина Митровић, суплент, није радила јер је била на боловању осам месеци; Всеволд Гусаревић, суплент, латински језик редовно и хонорарно; Владимир Зозулевић, контрак. суплент, латински језик само редовно; Нико Марчетић, привремени предметни учитељ, математику редовно и хонорарно; Десанка Јовановић, привремена предметна учитељица, није добила предмет, јер по оцени директора не заслужује да и даље остане у служби; Василије Константиновић, привремени предметни учитељ, земљопис и историју редовно; Јулијана Голубовић, привремена предметна учитељица, српски језик редовно; Лидија Плешко, контр. привремена предметна учитељица, француски језик редовно; Иван Долгоруков, привремени предметни учитељ, математику редовно и хонорарно;

Бисенија Панић, учитељица вештина, женски рад редовно; Илија Шпадијер, учитељ вештина, гимнастику редовно; Олга Марчетић, привремена учитељица вештина, гимнастику редовно; Марија Платонова, контр. привремена учитељица вештина, цртање и писање редовно; Богосав Слејшка, певање редовно; Димитрије Леринчанац и Александар Илић, свештеници, веронауку, и Здравко Ивковић, школски лекар, хигијену.⁴³ Настава је почела нередовно, због епидемије шарлаха. Виши разреди нису похађали наставу у току септембра, а нижи и током септембра и крајем новембра 1928. године. Наставници нису због тога прешли програм у потпуности.

Школску 1929/1930. годину започели су: Душан Бабић, директор, Живојин Поповић, Миодраг Петровић, Петкана Луковић, Владимир Зозуловић, Нико Марчетић, Бисенија Панић, Илија Шпадијер, Марија Платонов, Богосав Слејшка и Димитрије Леринчанац. Почетком другог полугодишта школу су напустили Владимир Зозуловић, Иван Долгоруков и Марија Платонов, која је стављена на расположење јер је тешко нервно оболела, а дошли су: Христина Пијук, Јелена Матејић и Стеван Пијук.⁴⁴

Од нових наставника школску 1930/1931. годину започели су Риста Продановић за српски језик и земљопис, Живко Стојисављевић, цртање и писање и Јаков Мариновић наставник физике. Богосаву Слејшки уважена је оставка на државну службу 27. новембра 1932. године. Марија Платонов додељена је на рад гимназији у Руми. Претварањем ниже у потпуну гимназију, било је потребно повећати број наставника. Из Јагодинске гимназије прешло је 2 ученика V разреда, 9 ученика VI, 2 ученика VII и 22 ученика VIII разреда. Због недостатка наставника, ученици су у почетку привремено додељени одговарајућим разредима, а касније су формирана два нова одељења, једно у VI и једно у VIII разреду. Из Јагодинске гимназије су почетком другог полугодишта школске 1930/1931.године премештени у Ћупријску гимназију: Хенрик Шуман, Светозар Војводић, Вукосава Војводић, Радојка Тодоровић, Станислава Трифуновић, Јованка Хаџи Видојковић, Славко Нетковић и Милица Миловановић. Почетком марта 1931. године поново су враћени у Јагодинску гимназију Светозар Војводић, Вукосава Војводић и Славко Нетковић. Почетком другог полугодишта гимназији су додељени: Тодор Шоптрајановић за историју и математику, Невена Шоптрајановић за земљопис, Десанка

⁴² АЈ, 66, 710. На почетку школске 1926/1927. године, постављени су: Всеволд Гусаревић, Богосав Слејшка, Фанија Толевић, која је убрзо премештена, Милан Љиљак, Катарина Митровић, Десанка Јовановић, Димитрије Паладиновић, и Ференц Сас, а премештени су: Никола Митровић, Глигорије Јемец, Владимир Долков, Машан Булатовић, Василије Аљтов. Отпуштен је био Димитрије Паладиновић, дневничар. Директор је предложио, да се Петар Аверјанов, Десанка Јовановић, Ружица Николић и Бисенија Панић ставе на расположење због малог броја часова, као и Ференц Сас, који је по струци био непотребан школи, а није добро владао ни српским језиком. У свом извештају, са предлозима директора сложио се изасланик министра. У извештају о контрактуалним наставницима и дневничарима директор је навео да се марљивости у раду, наставном језику, спреме задовољавају Гусачевић, Плешко и Слејшка, а Аверјанов и Паладиновић не владају довољно наставним језиком и зато не могу показати довољно успеха. То нарочито важи за Паладиновића, који је свршио школе у Бугарској. Због тешког породичног и финансијског стања Аверјанова, директор је предложио да он и даље остане у Ћуприји, а да се премести само Паладиновић.

⁴³ АЈ, 66, 711. Подела предмета за 1928/29. годину. Богосав Слејшка био је учитељ Чешке основне школе у Ћуприји.

⁴⁴ АЈ, 66, 710.

Илић за српски језик, Боривоје Вучковић за цртање и писање и Глигорије Јемец за певање и хорско певање. Априла 1931. године постављене су Марија Ристић, која је убрзо отишла на боловање и Христина Радовић.⁴⁵

У следећој школској години од нових наставника постављени су Јосип Бегнер за наставу српског и немачког језика и Драгиња Јанушевић за хемију и математику. У распореду за 1931/1932. годину налазе се имена Владимира Константиновића, наставника француског језика, Милане Константиновић за немачки језик и Аде Крмпотић, наставника француског и немачког језика. Такође су одређени предмети и за Христину Пијук и Стевана Пијука, који су се налазили у Учитељској школи у Алексинцу, и Миодрaга Петровића, који је додељен гимназији у Краљеву, јер је директор тражио њихов повратак у Ћуприју. На расположење министру просвете стављени су: Милица Миловановић, Станислава Трифуновић и Милица Недељковић.⁴⁶

Изасланик Министра просвете је у свом извештају на крају школске 1932/1933. године нарочито навео добре односе међу наставницима, истакавши, да је *данашњи колегијум пробран, добар, трезвен и вођен добро, он је потпуно на висини свог задатка. Свакако, да ће овај колектив имати много мука, док углед школе, раније пољуљан, постави на праву основу, но према свим изгледима у овоме ће успети.* За директора Владимира Лазића истакао је да је врло савестан, правичан и тактичан. Његов однос са наставницима је коректан и пријатељски, избегава грубости, тако да је његов ауторитет на завидној висини. Са ученицима се опходио родитељски и правично, па је уживао њихово поверење. И међу грађанима је уживао углед. Успео је да реши многе проблеме у школи чиме је поправио углед школе.

До почетка школске 1933/1934. године из школе су премештени: Светозар Спасојевић, Александар Тараканов, Милица Миловановић и Христина Радовић, тако да су нову школску годину започели: Владимир Лазић, директор, Љубиша Милутиновић, професор цртања, Живојин Поповић, професор природописа и земљописа, Живојин Милосављевић, професор српског језика, Владимир Константиновић, професор француског језика, Милан Јовановић, професор филозофије и српског језика, Драгиња Јанушевић, професор хемије и физике, Никола Чуљак, професор математике и физике, Никола Богићевић, професор математике, Тодор Шоптрајановић,

професор историје, Душан Вукићевић, професор историје и српског језика, Милица Миловановић, професор природописа, ручног рада и писања, Јованка Хаџи Видојковић, предметна учитељица, предавала је математику, Милана Константиновић, суплент, предавала је математику, Невена Шоптрајановић, суплент, предавала је земљопис, Смиља Милосављевић, суплент, предавала је латински језик, Катарина Валдман, суплент, предавала је немачки и српски језик, Радивој Микуш, суплент, предавао је француски језик, Глигорије Јемец, кон. наставник предавао је певање, Мум. Драгићевић, свештеник православно веронауку, Срећко Перић, свештеник, католичку веронауку, Милан Дамјановић, школски лекар, хигијену, Милан Шарић, школски лекар, хигијену. Исказана је потреба за једним наставником гимнастике. На расположење министру просвете стављени су: Душан Апостоловић, Станислава Трифуновић, Христина Радовић, Ада Јефтимиадес и Сергије Медведев.

Према извештају министровог изасланика, за школску 1933/1934. годину општа оцена успеха је 2,50 и нижа је него на крају првог полугодишта, када је износила 3,13. Ради побољшања наставе предложио је да се више води рачуна о стручности наставника и то нарочито у вишим разредима. Замерао је, што је наставник филозофије добио да предаје српски језик и математику, а природњак математику, писање и ручни рад. Посебно је напоменуо проблем тројице наставника из јужне Србије који су задржали особине свог дијалекта, што је отежавало предавање. Према оцени министровог изасланика, у току школске 1933/1934. године, у колективу је постојала мала дисхармонија која се није примећивала, јер су у службеним односима сви били марљиви и узајамно предусретљиви. Ван школе није било потребне интимности, која би била нормална за мало место каква је Ћуприја.⁴⁷

У наредној школској 1934/1935. години, такође је било проблема у настави. Није уопште било наставе из гимнастике, а због боловања и одсуства наставника није било редовне наставе из писања, српског језика, немачког језика и математике.

Школску 1934/1935. годину започели су: Велимир Трифуновић, директор, Љубиша Милутиновић предавао је цртање, Живојин Поповић предавао је природопис и физику, Живојин Милосављевић предавао је српски језик, Ђорђе Киселиновић предавао је српски језик, Владимир Константиновић предавао је француски језик,

⁴⁵ АЈ, 66, 711.

⁴⁶ Исто.

⁴⁷ АЈ, 66, 711. Извештај изасланика Министра просвете за 1933/34. годину.

Милан Јовановић, предавао је философију, Никола Богићевић предавао је математику и физику, Јован Апостоловић предавао је историју и земљопис, Тодор Шоптрајановић предавао је историју, земљопис и математику, Милица Радојковић била је на боловању, Милана Константиновић предавала је немачки језик, Јованка Хаџи Видојковић предавала је математику, Сергије Медведев предавао је историју и латински језик, Невена Шоптрајановић предавала је земљопис, Станислава Трифуновић убрзо је била додељена гимназији у Љубљани, Катарина Валдман предавала је немачки језик, Радивој Микуш предавао је француски језик, Марија Калчак предавала је математику, Босиљка Константиновић предавала је хемију и физику, Петар Момировић предавао је веронауку, Вјекослав Пираћ писање и цртање, Срећко Перић веронауку католичку, Глигорије Јемец предавао је певање и хорско певање, Милош Шарић предавао је хигијену. Недостајали су још један наставник за православну веронауку и за гимнастику.⁴⁸

Због премештаја Љубише Димитријевића, Ђорђа Киселиновића и Марије Калчак, директор је септембра 1936. године тражио постављење нових наставника за њихове предмете.⁴⁹

У току првог полугодишта школске 1936/1937. године, постављени су: Олга Деркачева за земљопис и историју, Манојло Чучковић

за земљопис и математику, Војислав Миленковић за математику и физику, Мара Миленковић за српски језик и писање и Рудолф Мецилошек, католички жупник у Параћину, теолог, за веронауку за католике. Дотадашњи директор Велимир Трифуновић предао је дужност 1. јануара 1937. године Живојину Милосављевићу, професору, који је вршио дужност директора до 23. јануара, када је дужност преузео новопостављени директор гимназије Михаило Ђорђевић. Настава у овој години није одржавана редовно из свих предмета. Углавном због болести наставника, градиво из веронауке, физике, хемије, природописа, математике, историје и земљописа у неким разредима није пређено у потпуности.

Од нових наставника, школску 1937/1938. годину започели су: Власта Вањик, који је предавао латински језик и Јован Ристић за веронауку. Школи су додељени Станислава Трифуновић и Босиљка Павловић. Раде Скоробушић, учитељ народне школе, у другом полугодишту предавао је певање уместо Глигорија Јемеца. На расположење министру просвете стављен је Александар Станковић. Недостајало је још шест наставника, и то за: француски језик, српски језик, цртање, гимнастику и ручни рад. У другом полугодишту нису држана предавања у свим разредима из: хигијене, цртања, писања и женског ручног рада. Поред тога било је смањења броја часова у неким разредима из математике, латинског језика и хигијене. Остали предмети били су заступљени, али већину тих предмета предавали су нестручни наставници. Настава из веронауке такође је нередовно држана јер није било наставника током првог и делом другог полугодишта. Пошто школа 15 година није имала наставника за инструменталну музику, директор је тражио постављење једног квалификованог наставника и за вокалну и за инструменталну музику.⁵⁰

У школској 1938/1939. години предавали су следећи наставници: Милан Радојичић српски језик и философију, Живојин Поповић природопис, Живојин Милосављевић српски језик, Светозар Петровић француски језик, Милан Јовановић латински, француски и немачки језик, Александар Станковић српски језик и математику, Војислав Миленковић математику, Олга Деркачев историју, Никола Богићевић математику, али је он крајем септембра премештен у Ниш, Јованка Хаџи Видојковић математику, Бранислава Кнежевић француски језик, Марија Миленковић српски језик и писање, Даница Томић земљопис, Николаус Мургул немачки језик, Неранца Максимовић историју, Ананије Жарић гимнастику,

⁴⁸ АЈ, 66, 712. Велимир Трифуновић, дотадашњи директор Непотпуне гимназије у Краљеву, постављен је за директора Ђупријске гимназије 27. августа 1934. године. Наставнике веронауке заменили су до краја школске године, за православне Александар Илић и за католике Рудолф Мецилошек. Изасланик министра просвете оценио је директора В. Трифуновића врло добром оценом. Поред истицања његових педагошких и колегијалних особина, изасланик је истакао: *Ако његову доброту и колегијалност наставници правилно схвате, Ђупријска гимназија под његовом управом биће поштеђена оних ранијих немилх догађаја који су одјекнули врло ружно у јавности.* Тодор и Невена Шантрајановић премештени су одлуком министра од 18. јуна 1935. године у Чачак.

⁴⁹ АЈ, 66, 712. Љубиша Димитријевић је тражио премештај 8. јуна 1936. године. У молби министру просвете навео је следеће разлоге 1. *Из здравствених разлога јер му је опстанак у Ђуприји неподношљив услед примитивних и рђавих хигијенских прилика, и недостатку средстава за одржавање чистоће организма, због чега је био на двомесечном боловању;* 2. *Због стамбених прилика јер је градња станова несолидна;* 3. *И због одвојености од породице.* Ђорђе Киселиновић је тражио премештај за Скопље. Као разлог је навео породичне прилике и везу са Маријом Калчак, суплентом гимназије због чега је просветни инспектор испитивао случај. Скопље је тражио јер је био члан Скопског ученог друштва.

⁵⁰ АЈ, 66, 712. Извештај директора гимназије.

Босилка Константиновић физику, хемију и хигијену, Власта Вањик латински језик, Петар Музен математику, Милева Дамјановић историју и географију. Од хонорарних наставника у школи су предали: Александар Илић веронауку, Јован Ристић веронауку, Рудолф Мицилошег веронауку за католике, Раде Скочибушић певање и хорско певање и Милош Шарић хигијену. У Распореду се налазе и имена Богића Кажића, професора историје, који је додељен првој мушкој гимназији у Скопљу, Ђуре Лопичића, наставника математике и физике, Ђурђице Војновић наставника српског језика и Слободана Гавриловића, наставника цртања. До краја полугодишта, тачније новембра 1938. године постављена је Смиљка Јовановић за земљопис и историју. И поред тога били су незаступљени часови хигијене, ручног рада и писања у неким одељењима, а смањен је број часова из математике, веронауке и гимнастике за девојчице. Много предмета је и даље предавано од стране нестручних наставника. Таквих часова било је укупно 103. У другом полугодшту за наставника гимнастике постављена је Мирослава Стојановић. За директора гимназије је 10. јула 1939. године постављен је Анте Ганчевић. Тог дана примио је дужност од дотадашњег вршиоца дужности директора Живојина Поповића.⁵¹

Нову школску 1939/1940. годину започели су: Живојин Поповић, природопис, Живојин Милосављевић, српски језик, Светозар Петровић, француски и латински језик, Даница Петровић, немачки и француски језик, Милан Јовановић, српски, француски и латински језик, Ђуро Лопичић, физика и хемија, Олга Деркачев, историја, Александар Станковић немачки језик, физика, математика, хигијена и писање, Војислав Миленковић, математика, Јованка Хаџи Видојковић, математика, Бранислава Кнежевић, француски језик, Марија Миленковић, српски језик, Даница Томић, земљопис, Ананија Жарић, гимнастика, Николаус Мургул, немачки језик, Неранца Ерцег, историја и земљопис, Вукосава Стефановић, природопис, Власта Вањик, латински језик, Ђурђица Војновић, српски језик, Смиљка Јовановић, историја и земљопис, Ана Шукље, математика, Слободан Гавриловић, цртање, Милош Шарић, хигијена, Александар

Илић, веронаука и Јован Ристић, веронаука. Директор је у свом извештају навео да је потребно поставити наставнике за: математику, писање, певање, женски ручни рад и гимнастику за ученице. Осим математике, сви остали предмети нису у потпуности предавани у овој школској години. Незаступљених и редуцираних часова било је 141. Нестручни заступљених часова било је 45, и то из српског, француског, немачког и латинског језика, физике, хемије, математике и хигијене. Уједно је обавештен Министар просвете да су сувишни: наставница гимнастике Ананија Жарић и наставница певања Слободанка Радојевић.⁵²

Према броју уписаних ученика требало је у гимназији формирати 20 одељења. Било је предвиђено да се у VII разреду формирају три а у VIII разреду два одељења. За нову школску 1940/1941. годину директор је предложио да се преместе из школе: Александар Станковић, који је и сам поднео молбу за премештај, а и школа је имала већ једног професора философије, Ђуро Лопичић, зато што је недисциплинован, што се недостојно и неучтиво понашао према претпостављенима, што је понижавао наставнички углед, што је на недостојни начин критиковао и омаловажавао наређења и поступке старешина и претпостављених, што је правио смутње, свађе и неслогу међу наставницима, Неранца Ерцег, зато што је пристрасна у оцењивању и прави смутњу и свађу у колективу, Милева Дамјановић, зато што у Ђуприји не ужива добар глас због свог опхођења, што је пристрасна у оцењивању и што је школа имала довољан број наставника за географију. Јованка Хаџи Видојковић стављена је на расположење јер је боловала од туберкулозе. За ову школску годину директор је тражио постављење: два наставника за француски језик, једног наставника за природопис, једног наставника за хемију, два наставника за математику, једног наставника за гимнастику у женским одељењима и једног наставника за ручни рад.

После укидања потпуне реалне гимназије и формирања непотпуне гимназије, у школи је остало 19 наставника док је 15 стављено на расположење Министру просвете. У школи су остали: Анта Гончевић, директор, Живојин Поповић, природопис, Живојин Милосављевић, српски језик, Војислав Миленковић, математика, Олга Деркачев, историја, Јованка Хаџи-Видојковић, математика, Бранислава Кнежевић, француски језик, Даница Томић, земљопис, Марија Миленковић, српски језик, Игор Парфјонов, историја,

⁵¹ АЈ, 66, 712. Иако су на списку за поделу предмета, није се рачунало на Николу Радојичића јер је најавио напуштање гимназије, Јованку Хаџи Видојковић због болести и на Босилку Константиновић, за коју је директор навео да не треба да предаје у гимназији. Директор је навео у извештају да је врло незадовољан радом средњег и школског лекара јер је наставу хигијене и прегледе ученика обављао врло нередовно и површно. Никада није обавио систематске прегледе ученика.

⁵² АЈ, 66, 711. Подела предмета за школску 1939/1940. годину. Вукосава Стефановић додељена је Првој женској гимназији у Београду 28. децембра 1939. године.

хигијена и земљопис, Константин Матвејев, цртање Христифор Милошевић, гимнастика, Силвестер Мошинек, немачки језик, Душанка Мошинек, српски језик, Лидија Пункт, немачки језик, Љубица Тодоровић, хемија и математика, Милена Димуловић, физика и писање, Винко Калачић, певање и свирање и Левко Арсић, веронаука. Рудолф Мецилошек предавао је веронауку хонорарно. На расположење министру просвете стављени су: Мата Николић, Милан Јовановић, Александар Станковић, Зорка Црниловић, Павле Николић, Олга Деркачев, Бранислава Кнежевић, Станко Томић, Неранца Ерцег, Михајло Шћепановић, Власта Николић, Милева Дамјановић, Милица Мићић-Ђорђевић, Јелена Богдановић и Лидија Виноградов.⁵³

УЧЕНИЦИ (статистика)

У прву школску годину после рата било је уписано 160 ученика. У I разреду 35, II 52, III 44, IV 17 и у V разреду 12 ученика. Школска година, односно скраћени течај, завршена је 10. јула. Са одличним успехом разреде је завршило 10 ученика, са врло добрим 34, са добрим 48, док је слаб успех показало 56 ученика. У старије разреде је прешло 48 ученика, разредне испите полагало је 60 ученика, а њих 39 поновило је разред. Од укупно уписаних, школу је из разних разлога напустило 22 ученика. Према разредима, ученици су показали следећи успех: у I разреду било је 4 одличних, 6 врло добрих, 10 добрих и 10 ученика са slabим оценама; у II разреду, са одличним успехом завршило је 4 ученика, врлодобрим 11, добрим 13 и са slabим оценама 22 ученика; у III разреду само је један ученик завршио одличним успехом, врлодобрим 9, добрим 13 и 15 ученика slabим оценама; IV разред одличним успехом завршио је само један ученик, врло добрим 3, добрим 9 и са slabим оценама било је 5 ученика; у V разреду није било ученика са одличним успехом, врло добрих је било 5, добрих 3 и са slabим оценама 4 ученика.⁵⁴

На почетку школске 1919/1920. године било је уписано укупно 106 ученика и 74 ученица. Према разредима: у I разреду било је 56 ученика и 23 ученица; у II 4 ученика и 5 ученица; III 14 ученика и 9 ученица, IV 12 ученика и 26 ученица; V 16 ученика и 9 ученица и у VI разреду 4 ученика и 2 ученице. Поновно уписаних било је само у I разреду, и то 4 ученика и 4 ученице.

Школу је напустило 18 ученика и 8 ученица. Сви су били из I разреда. На крају школске године било је 91 ученик и 65 ученица.⁵⁵ Одличним успехом завршило је 16 ученика, врло добрим 37, добрим 87, тако да прелазе у наредни разред 140 ученика. Понављало је разред 16 ученика.⁵⁶

Због ратних прилика и нередовног школовања старост ученика била је различита. Било је ученика старости 10 али и ученика са 19 година. На крају школске 1919/1920. године један ученик од 10 година био је у I разреду; са 11 година њих седам, такође само у I разреду; са 12 година било је 19 ученика у I и 1 у III разреду; са 13 година 14 у I и један у III разреду, са 14 година 8 у I, 4 у II, 8 у III и 11 у IV разреду; са 15 година 4 у I, 4 у II, 4 у III, 8 у IV, 9 у V разреду; са 16 година 3 у I, 3 у III, 11 у IV и 7 у V разреду; са 17 година у I 1 ученик, у III 1, IV 8, V 7; са 18 година у III 1, V 2, VI 3; са 19 година у VI разреду 3 ученика.⁵⁷

Школску 1920/1921. годину уписало је 272 ученика а са новопридошлим ученицима било је укупно 289 ученика: у првом одељењу I разреда 72, у другом одељењу I разреда 75, II разреду 47, III 18, IV 15, V 28 и VI разреду 20 ученика. У току године у школу је уписало још 17 нових ученика.⁵⁸ После завршних испита у основној школи, очекивао се пријем још око 50 ученика. Први разред завршило је: са одличним успехом 7, са врло добрим 17, са добрим 15, полагали су разредни испит 49 а понављало 17 ученика. У II разреду приказан је следећи успех: 1 одличан, 12 врло добрих, 9 добрих, 16 је полагало испит а 4 ђака је понављало. У III разреду: 2 одлична, 2 врло добра, 8 добрих, 5 је полагало а 17 ђака понављало разред. У IV разреду: 3 одлична, 3 врло добра, 1 добар, 8 је полагало и 1 понављао. У V разреду: 4 одлична, 4 врло добра, 3 добра, 11 је полагало разредне испите и 1 је понављао. У VI разреду: 5 одличних, 6 врло добрих, 6 добрих, 6 је полагало док поноваца није било.⁵⁹ У току године школу је напустило 63 ученика, тако да их је на заршном испиту било 226 ученика.⁶⁰

Школске 1921/1922. године школу је уписало 263 ученика. У I разреду било је уписано 54 ученика и 21 ученица, у II 38 ученика

⁵³ AJ, 66, 712. Извештај директора гимназије од 6. септембра 1940. године.

⁵⁴ AJ, 66, 710. Извештај од 11. јула 1919. године.

⁵⁵ AJ, 66, 710, 28. јун 1920. године.

⁵⁶ AJ, 66, 710, 28. јун 1920. године. Други разред није имао одличних ученика.

⁵⁷ AJ, 66, 710. Извештај од 28. јуна 1920. године.

⁵⁸ AJ, 66, 710. Према једном другом извештају, школу је уписало 284 ученика, а у току године напустило је школу 58 ученика.

⁵⁹ AJ, 66, 710.

⁶⁰ Исто.

и 34 ученице, у III 27 ученика и 12 ученица, IV 15 ученика и 4 ученице, V 19 ученика и 5 ученица, VI 16 ученика и 6 ученица и у VII разреду 10 ученика и 9 ученица. Због броја ученика, I и II разред били подељени на по два одељења (616).⁶¹ На крају године I разред је завршило 52 ученика, и то: 7 одличним успехом, врло добрим 12, добрим 9, полагали су разредни испит 23, и само је 1 ученик понављао разред. Други разред завршио је 71 ученик: са одличним успехом 3 ученика, врло добрим 7, добрим 7, полагало је 33, и понављало 7 ученика. Трећи разред завршио је 31 ученик, од тога 1 са одличним успехом, 2 врло добрим, 10 добрим а полагало је 18. Четврти разред завршило је 17 ученика: 2 одличним успехом, 3 врло добрим, 8 добрим, полагало је 2 ученика, док је 1 поновио разред. Пети разред завршило је 16 ученика: 3 одличним успехом, врло добрим 1, добрим 7 а полагало је 5 ученика. Шести разред завршило је 16 ученика: 4 са одличним успехом, 3 врло добрим, 6 добрим, полагало је 3 ученика. Седми разред завршило је 19 ученика: 5 са одличним успехом, 4 врло добрим, 10 добрим, полагало је разредни испит 3 ученика а поновио је разред 1 ученик.⁶²

На почетку 1923/1924. године уписано је 289 ученика и 115 ученица. Због уписа великог броја ученика у I и III разреду, министар просвете је септембра 1923. године, дозволио да се I разред подели на три а III на два одељења.⁶³ Те године прво одељење I разреда имало је 47 уписаних ученика, друго 46 и треће 48. Прво одељење II разреда имало је 38 уписаних и друго одељење истог разреда 41 ученика. У III разреду било је уписано 78 ученика, IV 59, V 29, VI 21, VII 23 и VIII 25 ученика. Од укупног броја ђака из Ћуприје је било 231, из Моравског округа 54 и из других округа 16.⁶⁴

Следеће школске 1924/1925. године поново су формирана само два одељења I разреда, јер је у овом разреду било уписано 105 ученика. У два одељења II разреда било је уписано 99 ученика, у два одељења III разреда 85, два одељења IV разреда 72, у V разреду 30, VI 24, VII 25 и у VIII разреду 26 ученика. У току године придружено је 36 ученика и 14 ученица. Искључено је из школе 20 ученика и 6 ученица, а исписало се 36 ученика и 18 ученица. На крају године било је 409 ученика. Укупно је са успехом завршило

разреде 357 ученика, док је 52 поновило разред.⁶⁵

У следећој 1925/1926. години било је уписано 317 ученика и 131 ученица. У I разреду уписано је 73 ученика и 25 ученица; у II 64 ученика и 26 ученица; у III 45 ученика и 33 ученице; IV 56 ученика и 15 ученица; V 31 ученик и 10 ученица; VI 15 ученика и 7 ученица; VII 17 ученика и 11 ученица и у VIII 16 ученика и 4 ученице. Прва четири разреда имала су по два одељења, а старији разреди по једно одељење.⁶⁶ У току године школу је напустио 41 ђак. На крају године успех је био следећи: разреде је завршило 178 ђака, од тога је било 6 одличних и то у само у I, II и VIII разреду, 19 врлодобрих и са добрим успехом 153. Полагало је разредни испит 151 ђак а поновило разред 66 ђака. Право на даље школовање изгубило је 7 ђака.⁶⁷

Почетком 1926/1927. године смањен је број одељења I и II разреда, а III и IV разред подељана су на по два одељења. На почетку године уписано је укупно 423 ученика: у I разреду 50 ученика и 18 ученица; II разреду 45 ученика и 16 ученица; у IIIа 9 ученика и 23 ученица, IIIб 33 ученика; IVа 16 ученика и 33 ученица; IVб 47 ученика; у V 23 ученика и 7 ученица; VI 28 ученика и 8 ученица; VII 31 ученик и 12 ученица и у VIII разреду 16 ученика и 8 ученица. Одличним успехом завршило је само 4 ученика, врлодобрим 25, добрим 58, довољним 99. Полагало је разредне испите 146 ђака, понављало је њих 21, док је 4 ђака изгубило право на даље школовање.⁶⁸

До повећања броја одељења долази наредне 1927/1928. године. Тада су IV и VII разред имали на по два одељења, а V разред се делио на три одељења. Школу је уписало укупно 466 ђака: 346 ученика и 120 ученица: I разред 42 ученика и 8 ученица; II 26 ученика и 16 ученица; III 40 ученика и 16 ученица; IVа 7 ученика и 24 ученица, IVб 33 ученика; Va 13 ученика и 28 ученица, Vб 40 ученика, Vв 41 ученик; VI 31 ученик; VIIа 17 ученика и 13 ученица, VIIб 31 ученик; VIII 25 ученика и 8 ученица.⁶⁹

Почетком школске 1928/1929. године, само су виши разреди имали по два одељења. Од 446 уписаних ђака било је 332 ученика и 114 ученица: I разред 43 ученика и 8 ученица; II 31 ученик и 17 ученица; III 20 ученика и 19 ученица; у два одељења IV разреда 46 ученика и 24

⁶¹ АЈ, 66, 710, 12. септембар 1921. године.

⁶² ИАЈ, Гимназија *Поморавски хероји*, Ф 145, Уписница бр. 61, 1920/1921.

⁶³ АЈ, 66, 710.

⁶⁴ ИАЈ, Ф 145, Уписница бр. 63, 1923/1924.

⁶⁵ ИАЈ, Ф 145, Уписница бр. 64, 1924/1925.

⁶⁶ АЈ, 66, 711.

⁶⁷ Исто.

⁶⁸ Исто.

⁶⁹ Исто

ученица; у три одељења V разреда 116 ученика и 32 ученице; у два одељења VI разреда 67 ученика и 15 ученица; у два одељења VII разреда 44 ученика и 12 ученица и у два одељења VIII разреда 31 ученик и 9 ученица. Због повећаног прилива ђака касније је отворено још једно одељење IV и V разреда. На крају школске године успех није био значајан. У прва четири разреда било је само 5 одличних ђака, 9 врло добрих, 40 са добрим успехом и 43 са довољним успехом. Разредне испите полагало је 58 ђака, понављало је 17 а 2 ђака су изгубила право на даље школовање. У I разреду није било одличних ђака. У четири виша разреда било је 9 одличних, 15 врло добрих, 121 са добрим успехом и са довољним успехом 126. Разредне испите полагало је 70 а понављало је 29 ђака.⁷⁰

Следеће школске 1929/1930. године уписивање ђака вршено је одвојено са четвороразредну државну гимназију и за више разреде приватне гимназије. У шест одељења Државне реалне гимназије уписано је 154 ученика и 66 ученица: I разред 31 ученик и 15 ученица; IIа 17 ученика и 14 ученица; IIб 31 ученик; III 34 ученика и 13 ученица; IVа 8 ученика и 24 ученица и IVб 33 ученика. По одобрењу министра просвете за више разреде приватне гимназије, уписано је: у V разреду 53 ђака, VI 52, VII 39 и у VIII разреду 23 ђака.⁷¹

Следеће 1930/1931. године такође су вршени одвојени уписи ђака. Ниже разреде уписало је 247 ђака, односно 181 ученик и 66 ученица: Ia 15 ученика и 28 ученица, Ib 42 ученика, Ic 42 ученика, II разред 27 ученика и 16 ученица, III 26 ученика и 10 ученица и IV разред 29 ученика и 12 ученица. Више разреде је уписало 172 ђака, од тога 121 ученик и 51 ученица: V 21 ученик и 12 ученица, VI 33 ученика и 14 ученица, VIIа 8 ученика и 13 ученица, VIIб 22 ученика, VIIа 8 ученика и 13 ученица, VIIIб 22 ученика. Према наређењу министра просвете извршен је и упис ђака редуциране Јагодинске гимназије. Из те гимназије V разред је уписало 2 ученика, VI 9, VII 2 и VIII разред 22 ђака.

На почетку школске 1930/1931. године школу је уписало 300 ученика и 122 ученице. Из других школа уписано је још 75 ђака. Ново уписаних је било 306 и поноваца 75. По разредима је уписано: у I разреду 106 ученика и 33 ученица, II 27 ученика и 16 ученица, III 28 ученика и 10 ученица, IV 32 ученика и 13 ученица, V 24 ученика и 12 ученица, VI 48 ученика и 14 ученица, VII 46 ученика и 13 ученица и у VIII разреду 60 учени-

ка и 15 ученица. У току године школу је напустило 63 ученика и 15 ученица. На завршном испиту успех је био следећи: са одличним успехом разреде је завршило 10 ученика и 3 ученице, са врло добрим 42 ученика и 15 ученица, добрим 73 ученика и 32 ученице. Полагало је поправни испит 123 ученика и 48 ученица а понављало је 53 ученика и 12 ученица. Право на даље школовање изгубило је 7 ђака.⁷²

Школске 1931/1932. године било је уписано 518 ђака, 361 ученик и 157 ученица. По одељењима, било је уписано: Ia 42 ученице, Ib 47 ученика, Ic 48 ученика; IIа 19 ученика и 24 ученица, IIб 39 ученика; III 15 ученика и 10 ученица; IV 19 ученика и 12 ученица; V 31 ученик и 9 ученица; VIа 5 ученика и 19 ученица, VIб 28 ученика; VIIа 20 ученика и 20 ученица, VIIб 43 ученика; VIIа 13 ученика и 19 ученица, VIIб 30 ученика, VIIв 31 ученик. На крају школске године било је 310 ученика и 155 ученица. Одличних је било 24, врло добрих 45, добрих 109. Полагало је поправни испит 137 док је разредни испит полагало 36 ђака. Поновило је разред 93, а право на даље школовање изгубио је 21 ђак.⁷³

Школске 1933/1934. године, са накнадно уписаним ученицима, у гимназији је било 427 ђака. У I разреду уписана је 43 ученика, 20 ученица и 24 поноваца; у II разреду 37 ученика, 31 ученица и 20 поноваца; у III разреду 41 ученик, 19 ученица и 2 поноваца; у IV разреду 24 ученика, 12 ученица и 4 поноваца; у V разреду 5 ученика, 8 ученица и 2 поноваца; у VI разреду 8 ученика, 5 ученица и 3 поноваца; у VII разреду 11 ученика, 2 ученице и 7 поноваца и у VIII разреду 17 ученика, 10 ученица и 20 поноваца.⁷⁴

Школске 1934/1935. године укупно је гимназију уписало 420 ђака. На крају школске године у школи је био 401 ученик. У I разреду новоуписаних је било 64 ученика и 33 ученица, поноваца 20 и накнадно уписаних 10; у II разреду уписано је 44 ученика, 21 ученица, 22 поноваца и 6 накнадно уписаних ученика; у III разреду уписано је 20 ученика, 21 ученица, 12 поноваца и 4 накнадно уписаних ученика; у IV разреду уписано је 31 ученик, 15 ученица, 12 поноваца и 6 накнадно уписаних ученика; у V разреду уписано је 25 ученика, 9 ученица и 6 накнадно уписаних ученика; у VI разреду 7 ученика и 5 ученица и 1 накнадно уписани ученик; у VII разреду 5 ученика, 5 ученица и 7 накнадно уписана ученика; у VIII разреду било је 9 ученика, 1 ученица, 5 поноваца и 7 накнадно уписана ученика. Током

⁷⁰ ИАЈ, Ф 145, Уписница бр. 66. 1928/1929.

⁷¹ АЈ, 66, 711.

⁷² Исто.

⁷³ Исто.

⁷⁴ Исто.

1934/1935. године гимназију у Ћуприји учило је 110 ученика из Параћина и 29 ученика из Јагодине.⁷⁵

Школске 1935/1936. године било је уписано 455 ђака, а досељених 48. Сви су распоређени у 14 одељења: Ia 44 ученица, Ib 43 ученика, Iv 42 ученика; Pa 20 ученика и 30 ученица, Pb 49 ученика; Pa 10 ученика и 27 ученица, Pb 36 ученика; IVa 25 ученица, IVb 30 ученика; Va 13 ученика и 14 ученица, Vb 26 ученика; VI разред 14 ученика и 6 ученица; VII разред 5 ученика и 5 ученица; VIII 13 ученика и 3 ученице. У току године исписало се 55 ђака, па је на завршном испиту било 289 ученика и 159 ученица.⁷⁶

Следеће 1936/1937. године у 13 одељења уписано је укупно 476 ђака, 314 ученика и 162 ученице: Ia 10 ученика и 29 ученица, Ib 38 ученика; Pa 16 ученика и 32 ученице, Pb ученика; Pa 19 ученика и 23 ученице, Pb 42 ученика; IVa ученика и 29 ученица, IVb 36 ученика; Va 10 ученика и 28 ученица, Vb 38 ученика; VI 30 ученика и 11 ученица; VII 12 ученика и 6 ученица; VIII 8 ученика и 4 ученице. Само у току првог полугодишта уписано је још 26 ученика, а из школе је удаљен 41 ђак.⁷⁷

Следеће 1937/1938 године повећан је број одељења на 15 јер је гимназију уписало 520 ђака: 349 ученика и 171 ученица: Ia 22 ученика и 22 ученице, Ib 46 ученика; Pa ученика и 29 ученица, Pb 37 ученика; Pa 16 ученика и 26 ученица, Pb 41 ученик; IVa ученика и 30 ученица, IVb 40 ученика; Va 14 ученика и 29 ученица Vb 43 ученика; VIa 4 ученика и 20 ученица, VIb 22 ученика; VIIa 12 ученика и 9 ученица, VIIb 20 ученика и VIII разред 12 ученика и 6 ученица.⁷⁸

Школске 1938/1939. године у исти број одељења уписан је већи број ђака, укупно 555. Од тог броја било је 364 ученика и 191 ученица: Ia 22 ученика и 28 ученица, Ib 48 ученика; Pa 12 ученика и 25 ученица, Pb 36 ученика; Pa 12 ученика и 27 ученица, Pb 40 ученика; IVa 7 ученика и 24 ученица, IVb 31 ученик; Va 37 ученица, Vb 36 ученика; VIa 12 ученика и 18 ученица, VIb 29 ученика; VIIa 4 ученика и 19 ученица, VIIb 23 ученика и VIII разред 19 ученика и 9 ученица. На крају полугодишта број ђака је повећан на 581.⁷⁹

Наредне школске 1939/1940. године отворена су још три нова одељења, јер је било уписано 689 ђака: 465 ученика и 224 ученица: Ia

41 ученик, Ib 36 ученица, Iv 39 ученика; Pa 43 ученика, Pb 17 ученика и 27 ученица; Pa 36 ученика, Pb 14 ученика и 22 ученице; IVa 41 ученик, IVb 13 ученика и 28 ученица; Va 45 ученика, Vb 41 ученица, Vv 48 ученика; VIa 31 ученик, VIb 35 ученица, VIv 35 ученика; VIIa 30 ученика, VIIb 11 ученика и 18 ученица, VIII 21 ученик и 17 ученица.⁸⁰

Пошто је августа 1940. године Ћуприја изгубила вишу гимназију, упис ђака је извршен само у нижим разредима. Те школске 1940/1941. године у 10 одељења уписано је 400 ђака, 371 ученик и 129 ученица: Ia 46 ученика, Ib 42 ученице, Iv 47 ученика; Pa 39 ученика, Pb 35 ученица, Pv 47 ученика; Pa 42 ученика, Pb 15 ученика и 28 ученица; IVa 33 ученика и IVb 10 ученика и 24 ученице.⁸¹

ЂАЧКЕ ДРУЖИНЕ

Са оснивањем ђачких удружења започето је почетком школске 1920/1921. године. Прва ђачка дружина у школи је била је дружина *Јакшић* основана 10. октобра 1920. године. Председник дружине био је Стојан Јевтић. Одмах по оснивању, ученици, чланови ове дружине показали су велики успех у дружељубљу и раду на решавању заједничких ствари. У бољем и свеобухватнијем раду сметњу је чинило то, што друштво није имало посебну просторију за рад, и није било средстава за набавку потребних књига и листова. И поред тога, друштво је прве године постојања и рада имало 106 чланова. Друштво је имало велики утицај на остале ученике. Одржано је 20 састанака. У првој години постојања, приређено је шест представа: *Свет* од Нушића, *Кир Јања* од Стерије Поповића, *Зла жена* од Косте Трифковића, и три краћа комада из новije руске књижевности. Представе су изводили ученици V и VI разреда. Почетком следеће школске године изведене су представе: *На Бадњи дан*, *Рат пужевима*, *Злокобна кула*, *Први кораци*, *За славом* и *Подвала*. Представе су приређене у корист Фонда сиромашних ученика, удружења инвалида, удружења занатлија у Ћуприји и истог удружења у Параћину.⁸² Друштво је имало и своју књижицу. У књижици је било 266 књига, које су ученици сами поклонили. Четири књиге књижевне задруге и један омладински лист за 1920/1921. годину, купљени су из касе друштва. На поклон су добијене 22 књиге. Књижицом су се служили сви чланови. Од оснивања прочитано је 628 књига. Од приређених представа и забава

⁷⁵ Исто.

⁷⁶ АЈ, 66, 712.

⁷⁷ Исто.

⁷⁸ Исто.

⁷⁹ Исто.

⁸⁰ Исто.

⁸¹ Исто.

⁸² АЈ, 66, 710.

прикупљено је 1.828 динара. Од тих пара утрошено је 100 динара за набавку књига којима су награђивани одлични и врло добри ученици. Приход од 488 динара друштво је послало Српској књижевној задрузи у корист подизања споменика Вуку Караџићу. Остатак новца од 1.728 динара дат је под интерес.⁸³

Школске 1921/1922. године друштво *Јакшић* такође је имало је 106 чланова. И у овој години друштво је наставило да организује представе у корист Фонда сиромашних ученика, удружења инвалида, удружења занатлија. Од следеће године у оквиру друштва постојала су и два кола *Трезвене младежи*. За више разреде звало се *Синђелић* а за ниже *Морава*. Број чланова се стално повећавао, тако да је ђачка дружина *Јакшић* школске 1928/1929. године имала је 158 чланова, и то само ученика виших разреда. Исте године Савез трезвене младежи *Синђелић* имао је 132 члана, 71 ученика и 61 ученице: у I разреду 16, II 17, III 12, IV 18, V 13, VI 15, VII 24 и VI-II разреду 17.

Ученичка секција ђачке литерарне дружине *Јакшић* 6. децембра 1930. године организовала је матине у корист саме дружине, са програмом: Поздравни говор Теодосијевића, ученика VII разреда; комад *Певачева клетва*; композиција од Шуберта, коју су извели на виолини Н. Пајков, О. Микић, Т. Симић, М. Павловић и С. Кркић, ученици гимназије; рецитал Босилке Михајловић, уз пратњу на гитари Драгише Цанковића; *У мом селу најбеднији то сам ја*, композицију су певали ученици школе Д. Митровић и Д. Јовановић, уз пратњу на цимбалу А. Квоцбира. После програма организована је игранка.⁸⁴

Много плоднији рад био је током 1934/1935. године. Теме које су обрађиване на састанцима биле су различите. На састанцима је прочитано 20 радова. Приликом убиства Краља Александра, по одобрењу директора гимназије, приређена је 13. октобра комеморативна седница, на којој су предавања о Краљу Александру одржали ученици Радомир Вељић, Слободан Недељковић и Ђорђе Павићевић. Два предавања објављена су у *Споменици на најболније дане у Тузлуци*, коју су издали професор Милан Јовановић и Бора Николић, директор *Моравског гласника*, уз делимичну материјалну помоћ Друштва. У истој школској години, набављено је 53 нових књига, тако да их је у књижници друштва било укупно 314. Друштво је било претплаћено на *Летопис Матице српске*, *Наш језик*, *Венац* и *Прилоге за проучавање народне поезије*. Сред-

ства друштва износила су 1.172 динара и налазила су се у Поштанској штедионици.⁸⁵

Према одобреним Правилима од 23. фебруара 1934. године, задатак друштва био је да национално и интелектуално васпитава своје чланове и оспособљава их за национални, културни и научни рад. Друштво је то требало постићи одржавањем састанака, на којима би се читали радови и водила дискусија о њима и формирањем књижнице која би била снабдевена са књигама из свих области интелектуалног стварања. Члан друштва могао је бити сваки редован ученик. Чланарина је износила 1 динар месечно. Друштвом су управљали Управни одбор, који су чинили: председник, потпредседник, секретар, заменик секретара, благајник, заменик благајника, књижничар и заменик књижничара, и Надзорни одбор који је имао само два члана. У свом саставу Друштво је имало Књижевни одбор и Уметничку секцију.⁸⁶

У школској 1935/1936. години друштво *Јакшић* одржало је 8 друштвених састанака на којима су читани и критиковали ученички радови.

Фонд сиромашних ученика основан је тек марта 1921. године.⁸⁷ Са забаве која је прире-

⁸⁵ АЈ, 66, 710. Извештај о раду школе за школску 1934/1935. годину.

⁸⁶ АЈ, 66, 711. Правила друштва *Јакшић*.

⁸⁷ АЈ, 66, 710. Правила су донета 27. јуна 1921, а допуњена 14. новембра исте године. Иста правила су одобрена 22. априла 1924. године. *Чл.1. Наставници Тузлуцке гимназије установљују фонд сиромашних ученика, ком је задатак да притекне у помоћ оскудним а добрим ученицима...И сем тога да им у случају болести да помоћ за лечење. Чл.2. Фонду се може обратити за помоћ сваки сиромашан ученик ове гимназије, који је добродошладања и у чији се успех могу полагати наде...Чл. 3. Помоћ може бити у ученицима, који се сиромашним ученицима дају на употребу, у одећи и новцу. Чл.4. Фонд се издржава : а) од улога чланова добротвора, б) од улога чланова утемељивача, в) од улога чланова оснивача, г) од улога чланова помажућих, д) од улога добровољних прилога и легата, њ) од улога приређивања, предавања, представа и забава...Чл.6. Фондом управља Управни одбор који сачињавају: директор гимназије као председник, благајник, пословођа и књижничар који се бирају на годину дана од наставника на седници Наставничког савета концем месеца јануара сваке године...Чл.9. Члан овог фонда може бити сваки грађанин. Чланови су: 1) Помажући са годишњом уплатом од 20 динара, 2) Оснивачи са улогом од 50 динара, 3) Утемељивачи са улогом од 100 динара, 4) Добротвори са улогом од 500 динара. Чл.10. Чланови утемељивачи добијају дипломе, а добротвори поред диплома имају право да изложе своје слике у гимназијској сали. Сваке године, последње суботе пред Св. Савау приређује се помен умрлим члановима...Чл.11. У случају да фонд не*

⁸³ Исто.

⁸⁴ АЈ, 66, 711.

ђена 6. марта исте године прикупљено је 810 динара, и то је био сав приход фонда. Капитал фонда половином школске 1923/1924. године износио је 11.785 динара. Фондом је руководио благајник, и то из редова наставника кога је бирао Наставнички савет. Средства су се налазила у Ћупријској трговачкој банци у висини од 10.285 динара и 1.500 динара у хартијама од вредности. Од оснивања фонда па до школске 1924/1925. године прикупљено је: од прилога са забава 27. јуна 1921. године и 27. јануара 1924. године 3.970 динара, улога добротвора 7.800 динара, ситнијих прилога 65 динара, камата државног зајма 210 динара и камата Трговачке банке 232 динара. Од тих средстава утрошено је за набавку књига сиромашним ученицима 442 динара и за исплату признаница 50 динара.⁸⁸

У фонду на дан 1. априла 1926. године било је 22.861,25 динара. Готовина код Трговачке банке износила је 18.861,25 динара и у обвезницама државног зајма 4.000 динара. Уплате у корист фонда, од 1. априла 1926. до 1. априла 1927. године, биле су следеће: Пренета готовина од 22.861,25 динара, прилог са дечијег маскенбала 600 динара, купљено је 58 комада обвезница ратне штете у вредности од 58.000 динара, од продаје слика Краља и Краљице 660 динара, камата на обвезнице 280 динара, од Подмлатка Црвеног крста Ћупријске гимназије 626 динара, камата од уложеног новца код Трговачке банке 623 динара, од чланских улога 1551 динар. За следећих годину дана средства фонда су нарасла на 85.210,90 динара. У истом периоду из фонда је утрошено: за набавку печата за фонд 100 динара, на име купљених обвезница ратне штете 16.936 динара, на име помоћи Богдану Билбији 500 динара, за набавку књига за сиромашне ученике 2.211,30 динара, на име помоћи Драгољубу и Радоју Миленковићу 200 динара, на име набавке ђачких капа и одела сиромашним ученицима 736 динара. Укупно је утрошено новца 20.783,30 динара. На дан 1. априла 1927. године било је укупно 64.427,60 динара. У готовини код Трговачке банке 2.315,60 динара, код благајника фонда 112 динара, у обвезницама државног зајма 4.000 динара и у обвезницама државног зајма 4.000 динара.⁸⁹

На дан 6. новембра 1928. године Фонд сиромашних ученика располагао је у обвезницама ратне штете са 55.000 динара, са 19.300 динара

на уложној књижици код Трговачке банке у Ћуприји, и са 8.500 динара на књижици која се налазила код благајника фонда Боривоја Тасића, професора.⁹⁰ Школске 1936/1937. Фонд сиромашних ученика располагао је сумом од 102.550 динара у папиру и нешто у готовини.

Имовина фонда на дан 8. јуна 1929. године износила је 75.644,95 динара. У обвезницама ратне штете 55.000 динара, државног зајма 4.000 динара, код Поштанске штедионице у Ћуприји 16.604 динара и код благајника фонда 40 динара. У току школске године издато је на име помоћи сиромашним ученицима 5.174 динара.

Фонд сиромашних ученика располагао је школске 1933/1934. године средствима у висини од 94.457 динара. На дан 15. јуна 1935. године фонд је располагао са 95.290, 10 динара, и то на уложној књижици Поштанске штедионице налазило се 33.790, 10 динара, у обвезницама државне ренте 55.000 динара, у државном папиру зајма 4.000 динара и у акцијама Аграрне банке 2.500 динара. Од прилога на дан прославе Светог Саве чист приход је износио 1004,75 динара.

Школске 1935/1936. године фонд је располагао са укупно 100.554 динара. У току године потрошено је 5.295 динара.

У току 1921/1922. године у школи је постојао лоптачки клуб *Морава*. Велики број ученика били су чланови клуба. Клуб није приређивао утакмице у Ћуприји, већ се учествовало на утакмицама у Јагодини и Крушевцу.⁹¹ Лоптачки клуб је постојао и 1924/1925. године, и самоиницијативно је организовао спортске сусрете. Школа није учествовала у томе.⁹²

Иницијативом Илије Шпадијера врло брзо је основано и Соколско друштво. Гимназија је после Соколане, била главно место окупљања чланова Сокола. У школи су и одржаване седнице и скупови варошке организације Сокола. Друштво Сокола у школи је имало и своју књижницу. Зхваљујући раду појединих наставника у Соколу, већа група ученика посећивала је редовно Соколану ради вежбања. Више од 50 ученика било је претплаћено на соколску штампу и то: на *Нашу радост*, *Соколић* и *Соколску просвету*. У току 1927. године било је преко 100 чланова Соколског друштва, а наредне школске 1928/1929. године 80 ученика и 60 ученица били су чланови друштва. Вежбало се у соколани у Фабрици ше-

може даље постојати услед укидања гимназије, његова имовина ставља се на упис фонду основне школе у Ћуприји или друге сличне школе док се гимназија не обнови.

⁸⁸ АЈ, 66, 710.

⁸⁹ АЈ, 66, 711.

⁹⁰ Исто.

⁹¹ АЈ, 66, 710.

⁹² АЈ, 66, 711.

ћера, а часове вежбања водили су наставници гимназије.⁹³

Бачка организација *Подмладак Црвеног крста* основана је врло брзо после обнове рада школе. Нарочито плодна активност била је 1928/1929. године. Одржане су три седнице на којима су читани литерарни радови ученика. Организација је учествовала 8. и 9. јуна у прослави *Црвеног крста*. Подмладак је имао 268 чланова, 199 ученика и 69 ученица. За плоднији рад, у плану је било оснивање ђачке радионице па је донета одлука о набавци столарског и књиговезачког алата. Подмладак друштва Црвеног крста спровео је реорганизацију почетком школске 1934/1935. године. Нова управа била је састављена од наставника гимназије на челу са директором Трифуновићем, секретаром Петром Момировићем и благајником Маријом Калчак. Сви ученици су били чланови Подмлатка Црвеног крста. У сваком разреду постојао је пододбор на челу са разредним старешином. Сви пододбори били су претплаћени на *Гласник подмлатка Ц. К.* Подмладак је у свом раду упознавао ученике са хуманим циљевима и задацима друштва, давао упутства о личној и социјалној хигијени, о одржавању чистоће у школи, набављао о свом трошку пљуваонице и решетке за чишћење обуће, као и чаше за воду. Подмладак је одржавао преписку са сличним друштвима из иностранства. Друштву у Мершоу у Француској послат је албум са сликама Краљевског Дома, земље и градова, народних ношњи. Подмладак је узимао учешћа у свим прославама које је организовала школа. У својој књижници Подмладак је имао 30 књига. У благајни Подмлатка било је 120 динара, док је сву своју ранију готовину од 6.229 динара друштво предало Среском одбору Црвеног крста.⁹⁴

Подмладак Јадранске страже основан је половином школске 1934/1935. године. Циљ оснивања био је упознавање са значајем и лепотама Јадранског мора. Око 80 ученика били су чланови друштва. Од оснивања, Подмладак Јадранске страже одржао је за ученике једно предавање о Јадрану, организовао неколико краћих излета по околини, а позоришна група Подмлатка приредила је по једну позоришну представу у Сењском Руднику и Равној Реци. Приход од 850 динара био је искоришћен за организовање екскурзија. Надзорни наставник Јадранске страже био је Петар Момировић.⁹⁵

Скаутско удружење постојало је од половине 20-тих година. Школске 1927/1928. године удружење је имало преко 100 чланова, а следеће школске године имало је 117 чланова. Обнова Скаутског стега је извршена је марта 1934. године, одобрењем директора гимназије. За надзорног наставника постављен је Никола Божићевић. Овај ђачки скаутски стег није имао никаквих веза са грађанским скаутским стегом. Сва активност била је усмерена према школи. Ово удружење организовало је позоришне представе у корист подизања Дома професорског друштва, и то у Јагодини 11. априла и у Параћину 18. априла 1934. године.⁹⁶ Марта 1939. године пронеле су се гласине да се у организацији скаута крије комунистичка организација, и да поједини чланови одржавају везе са комунистима. Директор гимназије је одбацио наводе анонимне доставе *Бачког родитеља из Јагодине*, као и надзорни наставник Светозар Петровић. У свом извештају директор Живојин Поповић је навео, да ученици одржавају скаутске часове два пута недељно, осим јануара и фебруара, када су се састајали чешиће. На часовима се говорило о скаутизму: историјату скаутизма, о 10 скаутских закона, о скаутским песмама и рецитоване су песме српских песника. Програм ученичког скаутског посела такође је био састављен из тачака чисто скаутског живота, како је и прописано. Овом поселу био је присутан надзорни наставник. Такође ни у ношењу бадњака 6. јануара није било ничега што је могло компромитовати школску дисциплину и ред.⁹⁷

Подружница феријалног савеза имала је током школске 1934/1935. године 39 редовних чланова. Током исте године одржане су две редовне седнице и пет седница Управног одбора. У каси подружнице било је 983 динара готовине. Надзорни наставник Феријалног савеза био је Тодор Шоптрајановић. После Тодора Шоптрајановића, надзорни наставник Подружнице феријалног савеза при гимназији био је Јован Апостоловић. Он је 20. фебруара 1937. године, упутио предлог, да се одобри овој подружници извођење Нушићевог комада *Обичан човек*, и то 6. марта за ученике гимназије, а 7. марта за грађане. Пре извођења комада било је предвиђено да о циљевима Феријалног савеза говори Миодраг Дидић, председник Феријалног савеза. После представе била је предвиђена игранка. Чист приход би био утрошен за набавку школских потреба. Одобрено је одржавање представе, с тим да сав приход иде у корист Феријалног савеза, јер су школске потребе биле предвиђене буџетом.

⁹³ Извештај о школској 1934/1935. години, стр. 40.

⁹⁴ АЈ, 66, 712.

⁹⁵ АЈ, 66, 711.

⁹⁶ АЈ, 66, 712.

⁹⁷ Исто.

После ове дозволе упућена је молба да представа буде одржана у Јагодини 11. и у Параћину 18. априла, а приход од представа да буде упућен за изградњу Дома професорског друштва.⁹⁸ Ово молбу Министар просвете није уважио.

ВАННАСТАВЕ АКТИВНОСТИ

Наставници и ученици гимназије често су се укључивали у реализацији различитих активности школе. Поједини наставници, поред школских активности, били су укључени у рад Соколског друштва, Народне одбране, Црвеног крста, Народне читаонице, Женске подружнице. У школској 1921/1922. години, пружали су велику помоћ у организовању појединих друштава у вароши. У стварању грађанске касине и читаонице, велику активност имали су Милан Мајзнер, Димитрије Мишић, Стојан Јевтић и Александар Илић, свештеник. У стварању Соколске дружине у Ћуприји истакали су се Милан Мајзнер, Стојан Јевтић и Илија Шпадијер.⁹⁹ Милан Мајзнер, директор гимназије нарочито је био активан школске 1923/1924. године. У Ћуприји је одржао једно предавање са темом *О души*, а у Јагодини на Народном универзитету предавање са темом *О демонизму*.

Почетком школске 1923/1924. године, поднет је предлог министру просвете за организацијом регате низ Мораву до Дунава, са чамцима које би ученици сами направили, а која би трајала од 19 до 23. септембра 1923. године. Због опасности министар није дозволио организовање ове регате.¹⁰⁰ Ипак, иницијативом директора, наставника и неких ученика, омладина у Ћуприји је основала веслачки клуб, који је у току школског распуста организовао регату Моравом и Дунавом до Смедерева.¹⁰¹

Школске 1928/1929. године школа је имала добар ђачки мешовити хор и доста добар гудачки оркестар. Хор и оркестар суделовали су на свим концертима које је приређивала школа у току школске године. Приликом Светосавске забаве ђачки мешовити хор и оркестар током целог дана су учествовали у прослави. Пре подне у цркви а по подне на ђачком весељу и на вечерњој забави. На концерту који је одржан 27. априла, најзначајни део програма су изводили ђачки мешовити хор и ђачки оркестар. Вачки хор и оркестар учествовали су на јавном часу из гимнастике, и на свечаности одржаној приликом свршетка школске године. Јавни час на Ади приређен је 9.

јуна 1929. године, са почетком у 15 часова, са програмом: Химна, коју је отпевао ђачки мешовити хор, Дечији гимнастички руковет, који су извеле ученице од I до III разреда, Словачке народне песме у извођењу мешовитог ђачког хора, Вежбе палицама, које су извели ученици од I до IV разреда, Ритмичка вежба кружићима, коју су извеле ученице од I до IV разреда, Скупина, у извођењу ученика од V до VIII разреда, Ритмичка вежба *Попухнул је*, у извођењу ученика од V до VIII разреда, Просте вежбе, у извођењу ученика од V до VIII разреда, Ритмичка вежба марамицама, у извођењу ученица V и VI разреда, и композиција *Дођи* коју је отпевао ђачки мешовити хор. Сав приход од 1095 динара, био је употребљен за набавку гимнастичких справа. Вачки мешовити хор учествовао је на свечаној академији Соколског друштва у Ћуприји. У многим активностима учествовала су и остала ђачка друштва, пре свих Вачко литерарно друштво *Јакшић*, Подмладак Црвеног крста, Феријални савез и Друштво трезвене младости *Синђелић*.¹⁰² Вачки оркестар учествовао је у приредбама свих школских удружења гимназије: Литерарне дружине *Јакшић*, Скаутског друштва, Подмлатка Црвеног крста, Феријалног савеза и Друштва трезвености *Синђелић*, које су организоване скоро сваке недеље у току зимских месеци. Хор је нарочито имао успешан наступ на свечаној Светосавској академији. Од 23. до 28. јуна приређена је у дворани за свечаности изложба ручних радова, хербаријума, цртежа. Изложбу је посетио изасланик министра просвете и велики број грађана.¹⁰³

Посебно успела прослава Светог Саве организована је јануара 1930. године. Пре подне обављено је резање колача, затим је ђачки мешовити хор отпевао Светосавску химну, Душан Вукићевић одржао свечани говор, Анка Франић је рецитовала песму *Од Балкана до Триглава* Јенка Симона, извршена је подела награда за најбоље светосавске темате, Војислав Симовић рецитовао је песму *Неумар Раде* од Милоша Видаковића. Пре подневни програм завршен је државном химном. Увече је одржан концерт са играчком, са врло богатим програмом. На самом почетку ђачки мешовити хор је отпевао државну химну. Затим је поднет извештај о стању Фонда за потпомагање сиромашних ученика. У наставку програма изведене су песме *Враголан*, Петра Божиноског, *Мала принцеза* Јована Дучића, *Коло* Ј. Маринковића, ритмичка игра *Мамџенка* и оркестарска композиција *Дечија игра* И. Новака. После одмора изведене су *Вежбе* М. Бораса, *Пепељуга*,

⁹⁸ Исто.

⁹⁹ АЈ, 66, 710.

¹⁰⁰ Исто.

¹⁰¹ Исто.

¹⁰² АЈ, 66, 711.

¹⁰³ Исто.

оркестарска композиција и *Песма соколова* М. Бојића у извођењу Ђачког мешовитог хора.¹⁰⁴

Успела Светосавска прослава организована је и јануара 1931. године, према одобреном програму. Пре подне било је резање колача, химна Светом Сави, о врлинама је говорио Риста Продановић, изведена је државна химна, песма Алексе Шантића *Пред Битољем*, коју је рецитовао Војислав Јанковић, дељење награда ученицима за најбоље урађене светосавске темате из фонда Др Видојковића. Увече је програм обухватао: државну химну, извештај благајника о стању Фонда сиромашних ученика, композицију Ј. Милера *Потпури*, коју су извели Живојин Поповић, професор, Риста Продановић, суплент и Трифун Симић, ученик, песму Јована Дучића *Дубровачки поклицар* коју је рецитовала Верослава Лукић, ученица, вежбе ученика I разреда по ритму народних игара уз пратњу ђачког оркестра, композицију Ф. Неруде *Словенска усаванка* у извођењу ђачког оркестра. После одмора било је изведено: *Тамо далеко*, ритмичка вежба ученика виших разреда уз пратњу ђачког оркестра, Мокрањчева руковат *Из старе Србије и Македоније*, у извођењу ђачког оркестра, Скупине у извођењу ученика трећег разреда, песма П. Прерадовића *Браћа* коју су рецитовали ученици Милош Драгићевић и Душан Јовановић, *Ритмичка осмица*, коју су извеле ученице виших разреда уз прању ђачког оркестра.¹⁰⁵

Штросмајеров дан одржан је 4. фебруара. О Штросмајеру је предавање одржао директор школе. Других свечаности није било.

Почетком јуна 1932. године одржана је јавна гимнастичка вежба. Вежба је одржана према наређењу министра просвете. Команде су преносене преко радија. Вежбале су само ученице од I до VI разреда, јер гимназија није имала наставника гимнастике за ученике. Укупно је вежбало 96 ученица. Посета је била врло масовна. Присутствовали су: изасланик министра просвете, сви наставници гимназије, командант места, начелник среза, командир жандармерије и представници свих осталих установа у Њуприји.

Маја месеца следеће године организован је у сали гимназије веома успешан ученички концерт. Све тачке програма извели су мешовити ђачки хор и школски оркестар. Програм је обухватао следеће композиције: *Песма у зору* од

М. Милојевића, *Ђачка песма* од В. Ђорђевића, *Коњик* од М. Милојевића, *Пастирова песма*, збирка песама од Вл. Ђорђевића, *Из Старе Србије и Македоније*, 7. Руковат Стевана Мокрањца, *По језеру* од Хибада, једну композицију од Биничког, *Мајска песма* од М. Милојевића, *Ми смо деца весела* од В. Ђорђевића и марш *Триглав*.

И школске 1933/1934. године Светосавска прослава одржана је врло свечано. После црквеног обреда, изведене су државна и Светосавска химна. У наставку програма, професор Никола Богићевић је одржао предавање о планети Марсу. На истој свечаности додељене су награде из легата др. Видојковића за Светосавски темат, ученицима: Нади Пејхопи, Браниславу Маринковићу и Верослави Новак. Тема је била *Оцеви и деца* (сукоб између њих је вечит, какав изгледа данас). После концертног дела Светосавске забаве, организованог у корист Фодна сиромашних ученика, одржана је игранка. Некадашња наставница гимназије др Чворић предала је 200 динара као помоћ сиромашним ученицима.¹⁰⁶

Пододбор професорског друштва одржао је фебруара 1934. године концерте у Њуприји, Параћину и Јагодини, са којих је приход ишао као помоћ за подизање професорског дома у Београду. Концерти су одржани у Њуприји у згради гимназије 15. фебруара, у *Гранд хотелу* у Параћину 11. фебруара и у Јагодини 18. фебруара у школској згради. Програм је био састављен од: предавања Николе Богићевића о планети Марсу, песме *Молтва* од Владимира Назора, неколико инструменталних композиција, песме *Реч генија Југословена* од Момчила Милошевића и комедије од Јована Стерије Поповића *Покондирена тиква*.

Почетком маја 1934. године, приређен је у Њупријској гимназији успешан концерт. Програм је имао 12 тачака, а најуспелији су били наступи дечијег хора који је извео *Чобаницу* и *Воденично коло*, и професора Живојина Поповића, који је извео Вердијевог *Трубадура*. Запажен концерт извели су ученици 13. маја исте године. Поред мешовитог и дечијег хора, на концерту су запажене наступе имали и инструменталисти на виолини и хармонијуму. Изведене су композиције Борожанског, Дубека, Бетовена, Биничког, Вердија, Вагнера и других.¹⁰⁷

Богата активност ученика и наставника настављена је и школске 1934/1935. године. Пре почетка редовне наставе, тачније 6. септембра на рођендан Престолонаследника Петра, директор

¹⁰⁴ Исто.

¹⁰⁵ АЈ, 66, 711.. Због одласка Богосава Слејска у програм није унета ни једна хорска композиција.. Захваљујући добровољним наступима наставника Ника Марчетића и Ристе Продановића, у оквиру програма изведено је неколико музичких тачака.

¹⁰⁶ Моравски гласник, бр. 92, 28. јануар 1934. године

¹⁰⁷ Моравски гласник, бр. 102, од 20. маја 1934. године.

је са наставницима присуствовао благодарењу у ћупријској цркви. После месец дана, од 10. до 13. октобра настава је прекинута због убиства краља Александра. Неколико наредних дана било је посвећено том трагичном догађају. На седници Наставничког савета одржаној 12. октобра, директор Велимир Трифуновић говорио је о краљу Александру, а затим су сви: директор, наставници и служитељи положили заклетву на верност Краљу Петру II. Два дана касније директор је ученицима одржао предавање о Краљу Александру, и предавање о значају ступања на престо краља Петра II. Предавање о преносу посмртних остатака краља Александра одржао је ученицима 15. октобра професор Милан Јовановић. На дан сахране, на литургији у ћупријској цркви били су присутни сви наставници и ученици школе. Поводом четрдесетодневног помена 17. новембра, поново је цела школа присуствовала литургији.¹⁰⁸

Прослава Светог Саве одржана је 27. јануара. После службе у цркви, у гимназијској сали је извршено водоосвећење и сечење славског колача. О Светом Сави говорио је Велимир Трифуновић, директор гимназије. Приликом обележавања Штросмајеровог дана, предавање је одржао Јован Апостоловић, професор.

Новосадско позориште извело је 6. фебруара 1935. године за ученике гимназије позоришни комад *Девојачка клетва*. Позоришни одсек ђачке литерарне дружине *Јакшић*, 7. априла у гимназијској сали приредио је две представе од Нушића: *Светски рат* и *Анафалет*. Београдско мало позориште Душана Животића приредило је 16. априла једну позоришну представу за ученике. На свечаној академији, одржаној 14. априла 1935. године, приликом обележавања Илирског покрета, изведен је следећи програм: *Илирски покрет и његов значај за духовно и државно јединство Југословена*-предавање Живојина Милосављевића, рецитација *Иво и Јово* од Ивана Плиског, рецитација *Хрват или Србин* од П. Прерадовића, одломци из романа *Осврт* од Ђалског, *Пролећна песма* од Прерадовића, *О браћо Хрвати* од Станка Врза, песма *Мируј мируј срце моје уз пратњу виолине*, *Петру Прерадовићу* од Јована Јовановића-Змаја и једна песма од Алексе Шантића. Од многобројних активности треба поменути: полугодишњи парастос Краљу Александру који је одржан 6. априла, предавање Милана Николића-Расинског о лепом читању и рецитовању, свечану академију о Југословенству, на којој је о значају Илирског покрета и државног и духовног јединства говорио професор Живојин Милосављевић, парастос изгинулим устаницима

у 1805. години који је одржан у Иванковцу, на коме су присуствовали директор Велимир Трифуновић, професор Милан Јовановић и гимназијски хор са хоровођом Глигоријем Јемцем, предавање о туберкулози које је одржао школски лекар др Милош Шарић, организовање изложбе ђачких радова од 15. до 28. јуна, и прославу Видовдана и Дана народног просвећивања.¹⁰⁹

Почетком школске 1935/1936. године било је неколико активности. На дан 9. октобра одржана је у школи комеморативна седница поводом годишњег помена Краљу Александру. О Краљу је говорио професор Милан Јовановић. Свечано предавање посвећено Филипу Вишњићу одржао је 6. новембра професор Ђорђе Киселиновић. На дан уједињења 1. децембра, после благодарања, Соколско друштво одржало је свечану седницу. Прослава Светог Саве 27. јануара 1936. године започета је водоосвећењем и сечењем славског колача и химном Светом Сави. Затим је следио поздравни говор Ђорђа Киселиновића, који је говорио о образовању, државна химна, додељивање награде најбољем ученичком раду из фонда др. Јосипа Видојковића, рецитација *Свети Сава* од В. Илића, *Поздрав Истриана Краљу Петру II* од Јеретова, *Рођење Марково* од Д. Филиповића, *Отаџбина* од Вел. Рајића и *Снег* од Јеретова.

Јавни ученички концерт приређен је 26. априла 1936. године, са програмом: 1. *Молитва дух Словена* од Бошковића, у извођењу мешовитог хора, 2. *Коло српских народних песама*, у извођењу мешовитог хора, 3. *Соколови моји тићи* од Николића, у извођењу дечијег хора, 4. *Клопарење млина* од Илића у извођењу дечијег хора, 5. *У шумици* од Гојковића, у извођењу дечијег хора, 6. Две композиције од Моцарта, у извођењу наставника и ученика школе, 7. *Соколи* од Бајића, у извођењу мешовитог хора, 8. *Врабац и мачка* од Милојевића, у извођењу дечијег хора, 9. *Ноћна тајна* од Илића у извођењу дечијег хора, 10. *Пролећна песма* од Гојковића у извођењу дечијег хора, 11. *Осу се небо...* из Друге рукеви С. Мокрањца. Чист приход са концерта износио је 930 динара.

Поред прослава Светог Саве и Штросмајеровог дана, 1936/1937. године, у школи су организована и два концерта, један за ученике и један за грађанство, У оквиру концерата изведен је позоришни комад *Обичан човек*, у коме су играли чланови феријалног савеза. Ове године није било изложби ђачких радова, јер школа није имала наставнике цртања, писања и женског рада.

¹⁰⁸ Извештај за школску 1934/1935. годину, стр. 36.

¹⁰⁹ Исто.

Пододбор Професорског друштва у Ћуприји одржао је током фебруара 1934. године концерте у Ћуприји, Параћину и Јагодини, са којих је чист приход ишао као помоћ за подизање професорског дома у Београду. Програм је обухватао: предавање професора Николе Божићевића о планети Марсу, рецитовање песме *Молитва* од Владимира Назора, оркестарску музику, *Реч генија Југословена* од Момчила Милошевића и комедију од Јована Стерије Поповића *Џангриза-ви муж*.¹¹⁰

Од наставника нарочиту активност показао је Милан Јовановић. Он је током школске 1934/1935. године био активан у Соколском друштву, Народној одбрани, Аеро клубу. Осим тога одржао је око 40 предавања у Ћуприји и околним местима. Своје радове је штампао у *Народној одбрани*, *Летпису Матице српске*, *Гласнику професорског друштва*, *Животу и раду*, *Правди*, *Моравском гласнику*. Током школске 1935/1936. године, чланови Соколског друштва у Ћуприји били су Велимир Трифуновић и Јован Апостоловић. У управи Црвеног крста били су: Велимир Трифуновић, Владимир Константинвић и Петар Момировић. Сви остали наставници учествовали су у раду као редовни и помажући чланови Црвеног крста.

ЕКСКУРЗИЈЕ

У првој школској 1920/1921. години организовано је неколико једнодневних екскурзија. Сви разреди су 8. децембра извели шетњу до Добричева. До Сењског Рудника и манастира Раванице екскурзију су 20. марта извели III, IV и V разред. У другом полугодишту такође је организовано неколико једнодневних екскурзија. Пети разред је 10. маја посетио манастир Јошаницу, VI разред 29. маја фабрику цемента у Поповцу, и IV и V разред 29. јула Иванковац.¹¹¹

У првом тромесечју наредне школске године, у току септембра организоване су екскурзије до Добричева, Јовца, Деспотовца, манастира Манасије, Свилајнца и крајем истог месеца до манастира Јошанице. Октобра организоване су екскурзије до манастира Свете Петке а новембра до Параћина. У току године организовано је шест општих екскурзија: за наставу хемије две и за наставу историје и географије пет. У околини Ћуприје организовано је и неколико излета ради забаве.¹¹²

Прва екскурзија у школској 1922/1923. години, била је географско-историјска екскурзија, организована 21. септембра до манастира Јошанице. Касније су организоване сличне екскурзије у манастиру Горњак, Равној Реци, Иванковцу. Природњачка екскурзија имала је за циљ обилазак Ниже пољопривредне школе у Ћуприји, и технолошка Фабрици стакла у Параћину.¹¹³

Следеће 1923/1924. године, прва екскурзија била је организована почетком новембра, и тада је цела школа посетила село Батинац. У овој школској години, организована је за ученике IV и V разреда, једна већа екскурзија у правцу Краљева-Чачка-Горњег Милановца-Ваљева-Аранђеловца. За ученике старијих разреда организована је посета Фабрици стакла и Фабрици штофова у Параћину. За наставу јестаственице организовано је неколико полудневних излета у околини Ћуприје, а организован је и један забавни излет до села Батинца.¹¹⁴

Прва већа екскурзија организована је школске 1923/1924. године На крају те школске године, у времену од 21. јуна до 4. јула изведена је вишедневна екскурзија за више разреде. Овом приликом извршена је посета Београду, Новом Саду, Суботици, Сомбору, Фрушкој гори, Шабцу, Лозници, Смедереву, Ђердапу, Неготину и Зајечару.¹¹⁵

Следеће школске године, поред мањих екскурзија у околини Ћуприје и у Параћину, изведена је још једна вишедневна екскурзија. Овог пута су ученици гимназије, од 2. до 8. маја 1925. године, посетили: Сарајево, Мостар, Херцег-Нови, Котор, Дубровник, Сарајево и Београд.¹¹⁶

У 1926/1927. години била је једна општа екскурзија за ученике виших разреда до Борског рудника. Организовано је и неколико специјалних екскурзија за наставу геологије, јестаственице и хемије, а организовани су и полудневни излети за јестаственицу. Вешедневна екскурзија организована је од 28. до 30. јуна, правцем: Ћуприја-Смедерево-Ђердап-Прахово-Неготин-Зајечар-Књажевац-Параћин.¹¹⁷

Следеће године било је предвиђено организовање једне опште и неколико специјалних екскурзија. Због непогодног времена оне нису реализоване, већ су у околини организовани само излети за јестаственицу.

¹¹⁰ АЈ, 66, 712.

¹¹¹ АЈ, 66, 710,

¹¹² Исто.

¹¹³ Исто.

¹¹⁴ Исто.

¹¹⁵ Исто.

¹¹⁶ Исто.

¹¹⁷ Исто.

Школске 1928/1929. године извођене су полудневне екскурзије за наставу ботанике. Велику аду је I разред обишао 20. и 29. маја, II разред је 13. октобра 1928. и 22. маја 1929. године такође посетио Велику аду, а V разред је два пута маја и једном јуна месеца, обишао околину Ћуприје. На тим екскурзијама ученици су заједно са својим наставницима сакупљали биљке за хербаријуме. Велики део хербаријума био је изложен на изложби женских ручних радова и цртежа, која је одржана од 23. до 28. јуна 1929. године. У току лета 1929. године организована је екскурзија чланова скаутске дружине у Црној Гори. Кренуло се 8. јула, а обиђена су следећа места: Чачак, Пожега, Ужице, Сарајево, Херцег-Нови, Котор, Ријека Црнојевића, Подгорица, манастир Острог и Никшић.¹¹⁸

Следеће школске године организоване су краће екскурзије за природне науке, историју и географију. Организовани су и излети у околини.

У току школске 1933/1934. године организована је само једна општа екскурзија свих ученика до манастира Раванице, и више специјалних за природопис, историју, физику, хемију, географију. Организовано је било и више полудневних излета. Полудневну екскурзију до Аде и Љубичановића чесме извео је I разред, II разред до Супске и Фабрике шећера, III разред до Фабрике шећера, IV разред до Фабрике шећера, V разред до Љубичановића чесме, VI разред до Љубичановића чесме, VII једнодневну до Београда и полудневну до Брикетнице, VIII разред полудневну до Фабрике штофова и једнодневну до Београда.¹¹⁹

Школске 1934/1935. године није било већих екскурзија, али је било више екскурзија у околини. Прву једнодневну природњачку екскурзију извели су крајем септембра ученици VI и VII разреда до манастира Свете Петке. Истог месеца ученици VIII разреда извели су забавно-поучну екскурзију до манастира Каленића. Ученици првог одељења IV разреда посетили су 22. септембра Сењски Рудник и Равну Реку, а друго одељење истог разреда Везирово брдо. Крајем истог месеца ученици I, II и VI разреда посетили су Фабрику стакла и Фабрику штофова у Параћину. Истог дана ученици III разреда били су на једнодневној екскурзији у манастиру Манасији. Ученици IV, V, VI, VII и VIII разреда 11. новембра посетили су гроб Краља Александра на Опленцу. После Службе разгледали су задужбину, и преко Крагујевца и Јагодине вратили се у Ћуприју. Манастир Раваницу посетили су 29. но-

вембра ученици V разреда. У другом полугодишту прва екскурзија организована је 9. априла 1935. године. Ученици II разреда посетили су Везирово брдо. После два дана исто брдо посетили су ученици III разреда. Током маја организовани су једнодневни излети до Гиља, Иванковца, Јагодине, где су ученици посетили Пивару и Фабрику салама, Параћин, где су обишли фабрике стакла и штофова, Ниш где су разгледали историјске споменике и друге знаменитости и поново манастир Раваницу и Равну Реку.¹²⁰

У другом полугодишту 1936. године организовано је 11 научних и поучно-забавних екскурзија. Ученици VI и VII разреда путовали су до Зајечара, IV разреда до манастира Жиче и III разреда до Пирота и Смедерева. Приликом извођења екскурзија ученици су посетили и Сењски Рудник, Равну Реку, Јовац, манастир Томић, манастир Раваницу, Ниш, Краљево, Београд, Бор и Врњачку Бању. Осим екскурзија било је и шест полудневних излета. Део новца за екскурзије узет је из касе Јадранске страже.¹²¹

Школске 1936/1937. године организовано је више екскурзија. Три научне екскурзије за природопис организоване су у околини Ћуприје, а три забавне организоване су посетама Београду, Врњачкој Бањи и манастирима Манасији и Раваници. Цела школа је почетком јуна направила и једнодневну екскурзију до Везировог брда. Излети из забаве организовани су до Везировог брда, манастира Раванице и Љубичановића чесме. Осим обиласка Врњачке Бање током 26. и 27. септембра 1936. године, све екскурзије биле су организоване током другог полугодишта, и то углавном маја месеца.¹²²

ЗБИРКЕ И КЊИЖНИЦЕ

Раније збирке које су постојале у школи, уништене су за време окупације. После рата од реалке у Љубљани добијено је 14 објеката за зоологију. Географска збирка састојала се од две карте Балканског полуострва, од којих је једну послало министарство, и још неколико застарелих и оштећених карата, које су остале после окупације. У школи је постојао филхармонијум, један глобус, један планаглоб, карта Европе, карта старог света, карта Балканског полуострва, карта Европе од Мандића, карта Аустро-Угарске, карта Палестине и четири карте Југославије.¹²³

¹¹⁸ АЈ, 66, 711.

¹¹⁹ Исто.

¹²⁰ Извештај за 1934/1935. годину, стр. 56.

¹²¹ АЈ, 66, 711.

¹²² АЈ, 66, 712.

¹²³ АЈ, 66, 710.

У априлу 1922. године школа је добила најпотребније ствари за јестаственицу и географију. Такође је добијено неколико апарата за физику и хемију. Са раније набављеним збиркама, школа је била добро снабдевена за одвијање наставе. Осим за предавање јестаственице, јер наставник није био стручан, остали наставници користили су апарате у својим предавањима.¹²⁴

У октобру 1924. године састављен је списак свих потребних учила, која су недостајала а била су неопходна за одвијање наставе по плановима и програмима. За наставу географије било је потребно да се набави: Меркаторова физичка и политичка карта, Бабилетова политичка и физичка карта, Политичке карте свих континената и Балканског полуострва, карта Антарктика и Арктика, рељефне карте Србије и Алпа, неме карте свих континената и балканских земаља. Учила за физику: Себенова сирена са рупама и цевима за дување, динамометар, барометар, ваздушни шмрк, бароскоп, Магдебуршке полукугле, ручни мех, дестилациони апарат, калориметар, модел парне машине, микроскоп, фотографски апарат, пројекциони апарат, збирке фосфоресцентних тела, спектроскопски апарат, апарат за електролизу воде, реостат, галванопластични апарат, галваноскоп, галванометар, Морзев телеграф, магнетно-електрична машина, електромотор, Белов телефон, микрофон. Учила за зоологију: препарати, скелет, модели уха, крвотока, органа за варење, препарати у течности и обични препарати, препарирани животиње, ручна библиотека; За ботанику: хербаријум биљака, збирка плодова и семена, модели, микроскоп, ручна библиотека; За геологију и минералогiju: минералозна збирка са металима и минералима, петрографска збирка: глина, камен пешчар, кречњак, мермер, литографски камен и сл, и за математику дрвени модели геометријских тела¹²⁵

Од карата, према извештају од августа 1927. године, школа је имала: четири карте Краљевине Југославије, седам карата Европе, две карте Азије, две карте Балканског полуострва и по једну карту Африке, Аустралије и Америке. Школа је школске 1927/1928. године добила 5 рељефних слика за очигледну наставу зоологије од фирме *Георг Фимер* из Франкфурта.

Учила школске 1928/1929. године нису била у довољном броју. За извођење физике у вишим разредима недостајао је значајан број учила. Недостајао је и значајан број учила за предавање природних наука и хемије. Школа је новембра 1930. године имала микроскоп За пре-

давање историје нису постојале карте. Нису постојала научна средства за предавање живих језика. И даље школа није имала грамофон са плочама за учење немачког и француског језика, а није имала ни пројекциони апарат. Наставници су се трудили да изврше мање поправке на училима, или да сами набаве поједина учила. У околини Ћуприје набављена су учила за предавања из флоре и фауне.

Збирке су половином 30-години биле у добром стању и школа је располагала приличним бројем апарата. Све збирке су биле добро смештене у посебним орманима. У једном кабинету била су смештена учила за физику и хемију, у другом учила за природњачке предмете, географију и историју, а у трећем за математику и цртање

Током школске 1934/1935. године једино збирке за географију и историју нису имале потребан број учила. За наставу живих језика школа је набавила грамофон, али није било плоча за француски и немачки језик. Кабинет за природопис имао је три збирке. У зоолошкој збирци било је 47 препарата и модела, 49 слика и 28 прибора за рад. Ботаничка збирка располагала је са 18 слика, 20 микроскопских препарата и 45 прибора за рад. Минеролошка збирка била је снабдевена са 24 минерала, 9 скала тврдине минерала, једном збирком гвожђа, 41 моделом кристала, једним прибором и са 14 слика геолошких формација. Географску збирку чинило је: 21 карта, 12 слика и 2 глобуса. Историјска збирка имала је 7 зидних карата и 43 историјских слика. Кабинет за физику располагао је са 114 апарата и модела и са 23 слика. Математичка збирка имала је: 2 лењира, 4 шестара, 3 троуглих лењира, 1 апарат за доказ тригонометријских функција, 15 геометријских тела од пластике, 18 геометријских тела од дрвета, 1 угломер, 1 кутију за доказ Кавалеријевог правила, 1 модел за литар, сантиметар и метар, 1 модел кубног метра, 1 модел квадратног метра и апарат за доказ Питагорине теореме. Кабинет за хемију имао је 8 апарата, 92 прибора и 112 разних хемикалија. Збирка за цртање имала је 11 фигуралних и орнаменталних модела, 7 албума шара за везове, 17 великих геометријских тела, 6 мањих модела, 27 разних посуда и 2 постоља за моделе. Музичка збирка имала је 2 хармонијума и 1 виолу.¹²⁶

Збирка за хемију пред Други светски рат располагала је са следећим училима:

Апарати: Хофманов апарат за електролизу, Кипов апарат, Мичерчиков гасомер, ручна вага, Дестилациони апарат, Вулфове боце.

¹²⁴ Исто.

¹²⁵ АЈ, 66, 711.

¹²⁶ Извештај Гимназије за 1934/1935. стр. 42-43.

Хемикалија је било укупно 64.

Прибори: Реторте, Стаклено звоно, Плочице за покривање цилиндра, Стаклене чаше, Боца са отвором на дну, Боца за филтрирање, Бирета, Пипета, Боца за кување, Стакла за хемикалије, Цилиндри за хватање гасова, Авани са тучком, Шоље за испаравање, Тегле са поклопцем, Кварцна шоља, Епрувете, Шпиритусна лампа, Мрежа са азбестом, Мрежа, Славина са стакленим запушачем, Берцелијева лампа, Стезалица, турпије, Кашичице, Пинсита, Дуваљка, Машице, Водено купатило, Кневматична када, Гвоздени трonoшци, Трoугaоне жице, Запушачи од гуме, Статив за епрувете, Стаклене цеви, Статив за реторте, Статив за филтрирање, Бунзенoв статив, Четке за прање судова, Четке за епрувете, Стативи, Мреже, Трoношци, Држачи за епрувете, Дрекселoвa прскалица, Шпиритусна лампа.

Намештај: Орман са преградама, Чесма са умивaоникoм.¹²⁷

Збирка за живе језике: Зидне слике *Јесен и Лето* добијене из кредита банске управе Моравске бановине маја 1938. године.¹²⁸

Збирка за физику:

Механика: Паралелограм сила, Модел стрме равни, Центрифугална машина, Справа за стабилност, Модели за тежиште, Теразије, Кутија тегова, Модел децималне ваге, Озиб, Крива натега, Сегњерово коло, Модел за водоскок, Права натега, Спојени судови, Апарат за потисак, Хидраулична преса, Пармелијева цев са славином, Ендосмометар, Атхезионе плоче, Шмрк за сисање и притискивање, Капиларне цеви, Хидростатичке теразије, Укрштени пластични обручи, Стаклени судови, Центрифугални статив, Реципијент, Њутнови котурови, Ендосмометар, Барометарска цев, Барометри, Ножице, Либела, Висак, Модел часовника, Апарат за живу кишу, Ваздушни шмрк, Херонова боца, Апарат за преношење притиска, Котурови, Аритметичка котурача, Апарат за хидростатички поредак, Тела једнаке тежине, Тела једнаке запремине, Коцке за специфичну тежину, Котури, Аритметичка котурача, Коло на вретену, Полуге, Плоча за статистички моменат, Тегови за паралелограм сила, Математичка клатна, Њутново клатно, Универзална стрма раван, Клин, Апарат за слагање кретања, Фигуре за тежиште, Фигуре за одређивање тежишта, Апарат за стабилну и лабилну равнотежу, Двострука клупа која се привидно пење, Ваљак који се привидно пење, Колица за закон

инерције, Центрифугална путања, Паралелопипед за стабилност, Центрифугална машина, Архимедов ваљак.

Звук: Дијапазон са резонаторском и без резинаторске кутије, Свирала, Апарат за Хладнијево фигуру, Гудало, Грамофон, Себекова сирена, Зупчаста сирена.

Топлота: Кугла са прстеном, Термометар са скалом, Модел парне машине, Апарат за ширење течности, Сиксеов термометар, Круксов радиометар, Модел цилиндра парне машине, Апарати за ширење течности, Апарат за линеарно ширење чврстих тела.

Светлост: Полукружни суд за одбијање светлости, Полукружни суд за преламање светлости, Стробоскоп, Сочива, Апланатичка лупа, Сферно огледало, Стереоскоп, оптичка призма, Огледало под углом, Брефетеров стереоскоп, Фотометри, Апланатичка призма, Фотографски апарат *Кодак*.

Електрецитет и магнетизам: Електроскоп, Електромагнет, Потковичаст магнет, Магнетне шипке, Гвоздени опилци, Магнетит, Магнетна игла, Компас, Инclinаторијум, Електрофор, Лајденска боца, Електромагнетно звонце, Електрично клатно, Шипка за трење, Еболитна шипка, Румкорфоров индукциони апарат, Изолациона клупа, Електрични обарач, Електрична вртешка, Електрично клатно, Електрофор, Франклинова табла, сијалица на стативу, Себеков термоелеменат, Морзеов телеграфски апарат, Лекланшеов елеменат, Микрофон, Телефон, Мултипликатор, Апарат за магнетну индукцију, Волт индуктор, Акумулатор, Галвански елементи, Електрично звонце, Инфлуентна машина.

Прибори: Шпиритусна лампа, Жива, Трonoшци, Цилиндар, Изоловане жице, Чекић, Сталак за епрувете, Универзални сталак за огледање из механике.

Слике: слике са скицама: справа које се заснивају на дејству ваздуха, хидрауличне пресе, машина за произвођење статичког електрицитета, огледала и сочива, преламања светлости, справа које се заснивају на звучним тоновима, справа које се заснивају на воденој енергији, индукционог апарата, телефона, телеграфа без жица, полуге, дисперзије светлости, справа за мерење тежина, котура и котурача, справа за мерење јачине електромоторне силе, шмркова за воду, парне машине, Папиловог лонца и прве парне машине, Морзеовог телеграфа, справа за загревање зграда, стрме равни и завртња, дурбина и телескопа, Волтног лука и Едисоновог сијалице.

Намештај: Орман са преградама, Црне завесе, стона електрична лампа. Учила су добије-

¹²⁷ ИАЈ, Ф 145. Инвентар збирке за хемију, књ. 92. Неки апарати као и хемикалије набављени су још 1922. године.

¹²⁸ ИАЈ, Ф 145. Инвентар за живе језике, књ. 92.

на од Министарства просвете 1922. године, од Банске управе у Нишу, од Министарства просвете 1930. године на име репарације, из фонда ђачких родитеља и из средстава школе.¹²⁹

Збирка за историју:

Одељење карата: Зидна карта старог века, Зидна карта Римске империје, Зидна карта старе Грчке.

Одељење слика: слика Кремља, Мемнових колоса, Свете Софије, храма у Луксору, Алхамбра, Форума, Богородичне цркве, цркве Светог Петра, Акропоља, Помпеје и Везува, сфинге и пирамида, римских војника, грчких војника, римског оружја, опсадних справа, римског суда, телесних вежби у Спарти, цркве у Риму, форума у Риму, унутрашњости римске куће, ритерског замка, грчког позоришта, египатског храма, турнира, бечког конгреса, насеља на кољу. Збирка је добијена од Министарства просвете. Јула 1941. године Олга Деркачев је предала збирку професору Петру Знаменском.¹³⁰

Цртање и писање:

Моделли од гипса: Глава детета које се смеје, биста Вука Карацића, Дорски стуб, Јонски стуб, Коринтски стуб, Човечје тело, Шака, Стопало, Милоска Венера.

Моделли од дрвета: Правилна четворострана призма, Правилна шестострана призма, Правилна четворострана пирамида, Правилна шестострана пирамида, Купа, Ваљак, Лопта.

Моделли од хартије: Албум шара, Коцка, Ваљак, Правилна шестострана пирамида, Купа, Лопта, Шупља полулопта, Правилна четворострана пирамида, Правилна шестострана призма, Полуваљак. Збирка је набављена од стране Министарства 1922. године, репарације 1933/34. године и на рачун гимназије 1931–1934. године.¹³¹

По ослобођењу, наставничка књижница није постојала, јер је уништена за време окупације. Ђачка књижница није ни раније постојала. Наставничка књижница је основана у школској 1921/1922. години. Књиге су биле углавном стручни уџбеници за поједине предмете. У школи је тада формирана и ђачка књижница и имала је 21 књигу. Књиге ђачкој књижници поклањали су и поједини ученици. У школи није постојала књижница из које би се давале књиге сиома-

шним ученицима.¹³² Следеће године 1923/1924. у књижници је било 166 дела, највише популарних књига и уџбеника. Ђачка књижница је постојала уз удружење *Јакшић*. Од ове године постојала је и књижница из које су се додељивале књиге на коришћење сиромашним ученицима. У следећој школској 1924/1925. години у књижници је било 216 књига, а највише су недостајале књиге старих писаца и речници српског језика. Ђачка књижница у овој години није постојала. После две године, односно 1926/1927. у наставничкој књижници је било 335 књига. И даље није постојала ђачка библиотека, већ су се ђаци служили књигама градске читаонице. Књижница за сиромашне ученике је постојала. У наредној години, број књига у наставничкој књижници је повећан само за четири наслова.

У 1927/1928. години школа је била претплаћена на Енциклопедију, Летопис матице српске, Јадранску стражу и Званичне новине. Исте године књижница је имала 380 књига. Ђачка књижница није постојала, а постојала је књижница за сиромашне ученике. Следеће године у наставничкој књижници је било 351 књига. Књижница ђачких уџбеника за сиромашне ђаке је имала 298 књига. Књиге за ову књижницу набављане су углавном парама Фонда сиромашних ученика.

Ђачка књижница школске 1929/1930. године, готово и није постојала, јер је имала мали број књига. Ученици су се и даље служили градском читаоницом. Ове године није постојала ни књижница за сиромашне ученике.

Једна комисија је средином фебруара 1933. године прегледала ђачку књижницу, и нашла је у врло лошем стању. Према инвентару било је 330 књига, мада је у књижници било за коришћење само 80 књига, које су и саме биле у врло лошем стању. Многе су биле без листова, поцепане, прљаве, тако да је само око 30-так књига могло да се употребљава. Комисија је вероватно прегледала књижницу због налажења текстова комунистичке пропаганде, јер у свом извештају наводи да ни међу књигама ни међу ђачким радовима није било ничега што би указивало на комунистичку пропаганду. Библиотека је од 600 динара, са којима је располагала, утрошила на набавку књига 342 динара.¹³³

Значајно повећање броја књига било је школске 1934/1935. године, јер је наставничка књижница имала 688 књига, а ђачка књижница литерарне дружине *Јакшић* 314 дела. Те године набављено је за наставничку књижницу 78 нових

¹²⁹ ИАЈ, Ф 145. Инвентар збирке за физику, књ. 91.

¹³⁰ ИАЈ, Ф 145. Инвентар збирке за историју, књ. 90.

¹³¹ ИАЈ, Ф 145. Инвентар збирке за цртање и писање, књ. 89.

¹³² АЈ, 66, 710.

¹³³ АЈ, 66, 712.

књига. Постојала је и књижница за сиромашне ученике, али се књиге нису издавале, јер су сви убеници били застарели и неодобрени од стране министарства.¹³⁴

Наставничка књижница имала је школске 1935/1936. године 810 књига. У току године набављено је 44 нових књига. Исте године ђачка књижница имала је 367 наслова. Те године ђачка библиотека је обогаћена са 53 нових књига. Књиге су биле махом поучне и забавне садржине. Књижница је била претплаћена на часописе: *Летопис Матице српске*, *Наш језик* и *Прилози проучавању народне поезије*. Коришћене су књиге углавном забавне тематике, док није уопште постојало интересовање за науку. Постојала је и књижница уџбеника за сиромашне ученике, али уџбеници су били махом старијих издања.¹³⁵

У школској 1936/1937. години, наставничка књижница имала је 854 књига. Постојала је и ђачка књижница дружине *Јакшић* са 418 књига. Нарочито су се књигама служили ђаци из Ћуприје, док ђаци из Јагодине и Параћина нису. Није постојала књижница за сиромашне ученике. На крају школске године, тачније јуна 1937. тражена је од Министра просвете дозвола, да се наплаћује чланарина за ђачку дружину ради набавке књига. За ниже разреде по 10 динара а за ученике виших разреда по 15 динара. Предлагано је и да сви ученици буду обавезни чланови. На тај начин би се знатно обогатила ђачка књижница новим књигама. Министар се делимично сложио са овом иницијативом, и упутио на спровођење ове акције преко Заједнице дома и школе, односно да родитељи донесу одлуку о плаћању чланарине при упису почетком школске године.¹³⁶ Слично стање књижница задржано је и у наредним годинама.

Велики утицај извршила је гимназија на Ћуприју и околину. Било је успона и падова у раду школе, али врло плодан рад наставника и ученика утицали су на промену стања и схватања једне мале средине. Својом активношћу гимназија је уздигла Ћуприју и у

¹³⁴ Исто.

¹³⁵ АЈ, 66, 712.

¹³⁶ Исто.